

NEMZETI

HOBO-PREMIER

Egy túlélő trallallái

MAGAZIN

25/12

2025/26-os évad

XIII/4. szám

JANUÁRI
MŰSORRAL ÉS
PROGRAM-
AJÁNLÓVAL

FÜGGÖNYAVATÁS

Új függöny a Nemzetiben – öltések az összetartozásért

SZÍNÉSZIKON

Blaha Lujza élete és sikerei

NYITÓKÉP

FELGÖRDÜL

Szerte a világban vannak színházak, amelyek díszes függőnyei igazi látványosságok, különlegességek, szemet gyönyörködtető alkotások. Ilyen a Nemzeti Színház új díszfüggőnye is, amely egy üzenetet is rejt. Tizenkét stilizált életfája ugyanis nemzeti összetartozásunkat hivatott jelképezni. Az alapötlettől a megvalósításig vezetí végig az olvasót Fókusz-rovatunk összeállítása a *7. oldaltól*. Megismerhetik az ötlet hátterét a Vidnyánszky Attilával készült interjúból. Kustán Melinda textilművész pedig nemcsak a függőny koncepciójáról, az életfamotívum jelentéséről, hanem a tervezés-készítés lelki tartalmairól is mesél, és arról, hogyan született meg a Kárpát-medence különböző szegleteiben élő száznégyszáz hímzőasszony keze munkája nyomán ez a hatalmas és közös alkotás. A hímzőasszonyok közül négy osztotta meg gondolatait arról, miként vett részt a munkában. Olvashatnak a Nemzeti hajdani díszes függőnyeinek történetéről, böngészhetik a „függőnytérképet”, és képriportunk megmutatja, hogyan került minden a helyére...

Blaha Lujza korában, egy-egy nagy siker után – és neki ezekben bőven volt része – a függőny elé tapsolta ki a színészeket a lelkesen ünneplő közönség. Mi volt a száz éve elhunyt színészikon titka? – erről olvashatnak a *47. oldaltól*.

Ha kíváncsiak, miért nem tartja magát költőnek a dalszövegeiből *Túlélő trallalla* címmel új előadást készítő Hobo, ajánljuk a vele készült interjút a *29. oldaltól*. Ha tudni szeretnék, miként él meg egy klasszikus a mai színpadon elrappelve, olvassák el Szécsi Noémi és Harmath Artemisz írását a *Csongor és Tündéről*. (*26. oldal*.) S hogy mi az időjárás és a gázsi színházi jelentősége? A százötven éve született Nagy Endre két keserédes szösszenetéből ez is kiderül. (*44. oldal*)

Kedves Nézőink, áldott karácsonyt, boldog új esztendőt kívánunk, és várjuk Önöket előadásainkon. Addig is: jó olvasást.

| Részletek és a nagy egész. 2025. december 14-én avatták fel a Nemzeti Színház új előfüggőnyét.

6

Fókusz: Életfa született

Fontos szempont volt, hogy olyan jelképeket alkalmazzak, amelyek a világ jelentős kultúrái számára elfogadhatók. Az életfa motívuma egyszerre sajátosan magyar gyökerű és egyetemes jelentéstartalmú, a világ kultúráiban a föld és a transzcendens világ közötti kapcsolatot jeleníti meg. (Kustán Melinda)

29

Premier: Egy túlélő trallalái

Nem árt, ha a zeneszerzőt érdekli az irodalom. Ám ez ritkaság. Volt olyan zenész a bandámban, aki panaszkodott, hogy nem érti a szövegeimet. Akkor mit kerestett itt? Pénzt. (Földes László *Hobo*)

40

13. MITEM

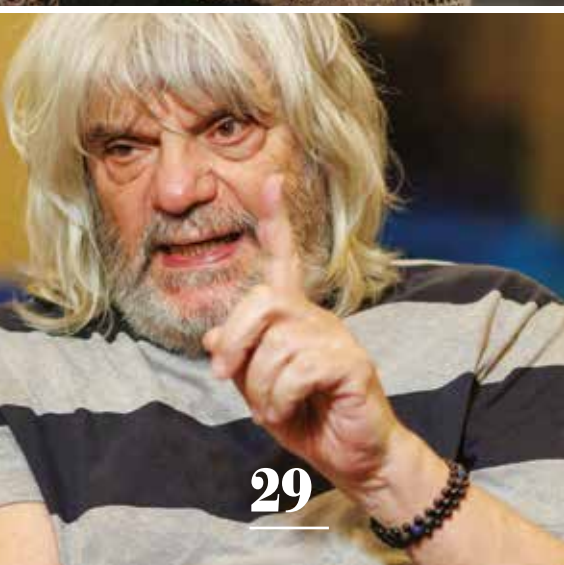
A japán Togától az olasz Nápolyig, Kelettől Nyugatig számos jelentős társulat és érdekes előadás érkezik az egy hónapon át tartó 13. Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra (MITEM) a Nemzeti Színházba. Klasszikus művek, kortárs értelmezések, különleges élmények, műfaji kísérletek.

47

„A Blaha”

Blaha Lujzát a nagy színházteremtők egyikeként említjük Déryné, Jókainé Laborfalvi Róza vagy Fedák Sári társaságában. De ha kibontjuk életútjának izgalmas fejezeteit, sorra vesszük máig visszhangzó sikereit, aligha lehet kétségünk afelől: a száz éve távozott művésznő színjátszásunk legdiadalmasabb ikonja.

NEMZETI magazin – a Nemzeti Színház ingyenes időszaki kiadványa • ISSN 3058-1206 • 2025. december • XIII. évfolyam 4. szám
| Főszerkesztő: Kornya István • A szerkesztő munkatársa: Görömbölyi László • Fotó: Eöri Szabó Zsolt • Korrektúra: Lukácsy György
| Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt. • Felelős kiadó: Vidnyánszky Attila vezérigazgató • Médiaajánlat: 30/508-4711 | Nyomdai előkészítés: Inform-Line Stúdió | Nyomás: HTS-ART Nyomda | Megjelenik 6000 példányban | Lapzárta: 2025. december 16.

29

Címlapon:
Így készült a Nemzeti Színház új előfüggőnye
| fotó: Szabó Béla

JEGYVÁSÁRLÁS

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: +36 1 476-6868

e-mail:

jegypenztar@nemzetiszinhas.hu

Nyitvatartás:

H–V: 10–18 óra, illetve az előadások kezdetéig.

www.nemzetiszinhas.hu/jegyinformacio

FÓKUSZ • AZ ÖSSZETARTOZÁS ÜZENETE – A NEMZETI SZÍNHÁZ ÚJ DÍSZFÜGGŐNYE

- 7** Öltések az összetartozásért – Vidnyánszky Attila
- 9** Életfa született – Kustán Melinda
- 12** Alapötlettől a kivitelezésig – egy koncepció részletei
- 14** Négyen a száznegyből
Illés Károlyné | Csathó Kunigunda Júlia | Bán Andrea |
Károly Emese
- 18** Hazafias, allegorikus – a Nemzeti hajdani előfüggőnyei
- 19** Különleges függönyök a világból
- 20** Minden a helyére kerül... – képriport
- 22** Függönytérkép
- 23** Ünnepi pillanatok

24 PREMIERGALÉRIA • CSONGOR ÉS TÜNDE

NÉZŐPONTOK • CSONGOR ÉS TÜNDE

- 26** Szécsi Noémi: Költészet helyett
- 26** Harmath Artemisz: Drámai vs andalgó

PREMIER • TÚLÉLŐ TRALLALLA

- 29** Egy túlélő trallallái – Földes László Hobo
- 31** Vidnyánszky Attila: Hallgatni Hobót

ELŐADÁS-AJÁNLÓ

- 32** Candide vagy a radikális optimizmus | Esthajnal | Macskajáték
| Olasz szalmakalap | King Lear Show | Don Juan | A kassai
Nemzeti Budapesten: Rómeó és Júlia • Anne Frank naplója •
Márai Sándor

13. MITEM

- 40** Kulcsár Edit Ágota: Klasszikus művek, kortárs értelmezések
- 43** Mitem-előzetes

SZÍNHÁZNOVELLA

- 44** Nagy Endre: Üres, tele | Megint telik belőle

SZÍNHÁZTÖRTÉNET / ÉVFORDULÓ

- 47** Mikita Gábor: Aki magyarrá tette Pestet – Blaha Lujza

52 PROGRAMAJÁNLÓ

55 VÁLTSON BÉRLETET

56 JANUÁRI MŰSOR

58 FOLYÓIRAT – SZCENÁRIUM

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

A Körhinta, A föltámadás szomorúsága
és az Egri csillagok című előadások
támogatója
a Nemzeti Kulturális Alap.

Nemzeti
Kulturális
Alap

FÓKUSZ • AZ ÖSSZETARTOZÁS ÜZENETE

Életfát jelképező új és díszes előfüggöny készült a Nemzeti Színház számára. Összeállításunk az ötlettől és a tervezéstől a Kárpát-medence különböző tájain dolgozó hímzőasszonyok munkáján át a megvalósulásig mutatja be a folyamatot. Így készült a nemzet szövetbe írt önarcképe, amely a múltat a jelennel és a jövővel kapcsolja össze – összetartozásunk jegyében.

„Úgy véltük, hogy ez a közös alkotás az együvé tartozást és élni akarást művészi módon fejezi majd ki. Már „csak” el kellett készíteni... Magam sem gondoltam, hogy ilyen nagy fába vágjuk a fejszénket, de megannyi nehézség és viszontagság – a bonyolult logisztika, számos technikai kérdés, illetve a Covid-járvány – után végre ünnepélyes keretek között átadhatjuk ezt a különlegesen szép alkotást.

Öltések az összetartozásért

A Nemzeti Színház új nagyszínpadi díszfüggőnye – egy koncepció születése

2013-as vezérigazgatói kinevezése óta szerette volna átalakítani a Nemzeti Színház nagyszínpadának kissé hűvös hangulatát, de elgondolásainak a 2020-as Trianon-emlékév adott lendületet. Vidnyánszky Attilával a nemzeti összetartozást jelképező új díszfüggöny születéséről beszélgetünk.

A mai színjátszási-szenírozási szokások miatt sok nagyszínpadi produkció nem használja az úgynevezett nagy- vagy díszfüggőnyt. Miért szeretett volna mégis egy újat, különlegeset készíttetni ahelyett, hogy egyszerűen megszabadul a régi, nem túl jó állapotban lévő anyagtól?

– A nagyszínpadi függönyök láttatását a manapság tervezett díszletek valóban nem mindig teszik lehetővé, és ma már nem szerves része a függöny egy-egy rendezésnek. Régebben sok előadás úgy kezdődött, hogy „felment a függöny”, és akkor tárult a nézők szeme elé a díszlet, illetve a sikeres darabok tapsrendjéhez hozzá tartozott, hogy egy idő után összecsapódott a függöny, és még az elé is „kitapsolta” a színészeket a lelkes közönség. Jó ideje megváltoztak a színházi szokások, a rendezéseknek már kevésbé része ez a „kellék”, de azért sok előadás megengedi majd, hogy megmutassuk a nézőinknek ezt az új díszes függőnyt – a jelenleg repertoáron lévő produkciók közül többek között a sokszor játszott *János vitéz* vagy a *Bánk bán* előtt

is látható lesz majd. Emellett a nyílt napok, a rendkívül népszerű kuliszajárások során is meg tudjuk mutatni az érdeklődőknek. Akár egy-egy előadás szünetében is le fogjuk engedni, mert szeretnénk, ha minél többen minél többször láthatnák, mert az iparművészeti értéke mellett a függöny egy számunkra fontos szellemi értéket jelenít meg: az összetartozás eszméjét.

Ez volt az eredeti szándék is?

– Az egyik. Már korábban is végrehajtottunk néhány kisebb változtatást annak érdekében, hogy nézőink számára a nagyterem hűvös kékjét némi meleg bordóval tegyük otthonosabbá. A páholyok, a nézőtéri bejáratok drapériáit már korábban „színházi” bordóra cseréltük, és azt szerettem volna, ha a nagyszínpad hatalmas függőnye is bordó lenne, de ennél még több is... Az alkalmat erre 2019 hozta el, amikor is a következő évi Trianon-emlékévre készültünk különböző ötletekkel, és akkor merült fel az új nagyfüggöny ötlete is. Bár

a magyar kultúra, s ezen belül a színházi élet is súlyos veszteséget szenvedett Trianon következtében, nem szabad elfeledkezni arról, hogy a magyar közösségeknek még mindig van erejük társulatokat fenntartani, a magyar szónak még mindig van tere a Kárpát-medencében. Ezt szerettük volna a magunk módján megmutatni. Ezért kértük fel Bőjte Horváth István szobrászművészt, akinek alkotása – amely egy amfiteátrum és egy térkép – az 1920 előtti magyar színházi világot jeleníti meg. Ezt a kompozíciót 2021-ben adtuk át, bárki megtekintheti a Duna-parti épület előtti „Hajóorrban” – a hozzá kapcsolódó, a Nemzeti Színház honlapján elérhető-megtekinthető virtuális kiállítással együtt. A trianoni tragédiára emlékezve ültettünk almafákat a békediktátum miatt – szó szerint – kettévágott településeken. A fáültetést Szarvas József színművész kollégánk kezdeményezte, aki a Kárpát-medence őshonos gyümölcsfáinak megmentését célzó Tündérmozgalmat egyik motorja. Ez a gesztusunk a *Tizenhárom almafa* című előadásunkból „sarjadt”, amit szintén az emlékében mutattunk be, és Szarvas József volt az egyik főszereplője. De eddig csak fél munkát végeztünk: a magyar oldalon elültettük a csemetéket, és szeretnénk a határok túloldalán lévő településeken is

megtenni ugyanezt. A trianoni megemlékezések idején fogalmazódott meg, hogy az új nagyfüggönyünket egy különleges koncepció szerint lehetne elkészíteni.

Amire Kustán Melinda textiltervező-iparművészt kérte fel.

Miért éppen őt?

– Amikor 2013-ban kineveztek a Nemzeti Színház élére, az épületet bejárva számos szomorú dologgal szembesültem, például azzal, hogy egy gyönyörű szőnyeg, egy iparművészeti alkotás összecsavarva, elhanyagoltan hever egy raktárban. Azóta az irodám falát díszíti, fő helyen látható. Nemcsak az derült ki, hogy ez a gyönyörű munka Kustán Melinda alkotása, hanem az is, hogy azt 2002-ben az új Nemzeti átadásakor ajándékozta a nemzet első színházának. Magától értetődő volt, hogy Melindát szólítom meg a Trianon-emlékévre készülve, hogy alkosson koncepciót az új nagyfüggönyre.

Mit kért a tervezőtől?

– Ennek hátterében ott vannak a személyes élményeim. A 1990-es évek közepétől az akkor alapított beregszászi társulattal rendszeresen jártunk magyarországi vendégjátékokra. Ahogy teltek az évek, egyre világosabbá vált számomra, hogy nem csupán az fontos, hogy otthon, Beregszászban van egy magyarul játszó társulat, hanem az is, hogy minden utunk, amikor áthozzuk az előadásainkat, a mi Kárpátalja és anyaország közötti ingázásunk egy-egy öltés a nemzet jelképes „összevarrásában”. Talán már kétezer öltést tettünk. Ezt is elmeséltem Kustán Melindának, amikor arról beszélgettünk, hogy a függöny díszítése miképpen fejezhetné ki a nemzeti összetartozást. Melinda ötlete volt az életfamotívum, és az is, hogy magyarországi, erdélyi, felvidéki és délvidéki hímzőasszonyok készítsék el az életfa egyes részeit, mégpedig annak a tájegységnek a jellegzetes mintáival, ahol élnek vagy ahonnan származnak. Úgy véltük, hogy ez a közös alkotás az együvé tartozást és élni akarást művészi módon fejezi majd ki. Már „csak” el kellett készíteni... Magam sem gondoltam, hogy ilyen nagy fába vágjuk a fejszénket, de megannyi nehézség és viszontagság – a bonyolult logisztika, számos technikai kérdés, illetve a Covid-járvány – után végre ünnepélyes keretek között átadhatjuk ezt a különlegesen szép alkotást. Az ötlet megszületésétől a függöny megvalósulásáig eltelt hat évben néhány munkatársam – Kovács Bálint műszaki igazgató, Tóth Kázmér dizajntervező- és kivitelező, valamint mindenekelőtt Bander Hajnalka projektvezető – erőfeszítései is szükségesek voltak ahhoz, hogy ez a pillanat eljöhessen. Bízom benne, hogy sok nézőnket gyönyörködteti és inspirálja majd Kustán Melinda munkájának gyümölcse: a Nemzeti Színház új és egyedi díszfüggönye.

LUKÁCSY GYÖRGY

Kustán Melinda (középen) a hímzőasszonyokkal

Életfa született

Kustán Melinda iparművész, a Nemzeti Színház nagyszínpadi függönyének tervezője

2019-ben ismertette elképzeléseit a Nemzeti Színház nagyfüggönyével kapcsolatban Kustán Melinda textiltervező iparművész. Száznégyszer hat év alatt elkészült közös alkotása kifejezi a nemzet kulturális egységét és a közösségi identitást, olyan motívum, amely világnézettől függetlenül mindenki számára ismert, mégsem közhelyes. Az évekig tartó folyamatról kérdeztük a tervezőt, aki végig irányította és összefogta a kivitelezés minden szakaszát.

Ahogy egy színházi próbafolyamat, a Nemzeti Színház új függönyének története is egy tervfogadással kezdődött. Fel tudná idézni ezt a 2019-es különleges napot?

– A tervfogadást rengeteg gondolkodás, tervezés előzte meg, hiszen onnantól kezdve, hogy Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház vezérigazgatója megszólított ezzel a csodálatos ötlettel, a koncepció kialakításának lázában égtem. Nagyon izgatott voltam, hiszen a tervfogadást hosszú – közel nyolc hónapos intenzív kutató-tervező szakasz előzte meg. Bíztam abban, hogy a vízióm – tartalmával és szimbolikájával együtt – elnyeri a színház vezetésének támogatását és szakmai egyetértését. A nagyfüggöny központi motívumának olyan

jelképet kerestem, amely egyszerre fejezi ki a Nemzeti Színház küldetésének lényegét – a nemzet kulturális egységét és a közösségi identitást –, ugyanakkor univerzálisan értelmezhető marad a nemzetközi közönség számára is. A színház évről évre jelentős számú külföldi vendéget fogad, különösen a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM keretében, ezért az ornamentikának kulturálisan befogadónak és befogadhatónak, értelmezhetőnek kellett lennie. A tervezés során fontos szempont volt, hogy olyan jelképeket alkalmazzak, amelyek a világ jelentős kultúrái számára elfogadhatók. Mivel több hagyományban az ember- és állatábrázolás tiltott, ezeket elkerültem. Így végül az életfamotívuma mellett döntöttem,

amely egyszerre sajátosan magyar gyökerű és egyetemes jelentéstartalmú. Az életfa – axis mundi – a világ kultúráiban a föld és a transzcendens világ közötti kapcsolatot jeleníti meg, összeköti a földet a fennvaló világgal. Az életfa olyan motívum, amely világnézettől függetlenül mindenki számára ismert, mégsem közhelyes, jelképesen a színház rituális alapélményéhez is kapcsolódik. Nagyon örültem, hogy Vidnyánszky Attila már az első bemutatás alkalmával bizalmat szavazott a koncepciómnak.

Ami arról szólt, hogy hatvan magyar tájegység egy-egy népművészetből inspirálódó motívuma alkotja a 12 életfa „lombját”. Hogyan választotta ki ezeket?

– A döntés nem volt egyszerű: néprajzi örökségünk gazdag, több mint hatvan jelentős tájegység motívumaiból meríthettem. Tudjuk, hogy úgynevezett mintacsoportok a múltban az összetartozást és a közösségek elkülönülését is szolgálták: ha a vasárnapi vásárba megérkeztek a távolabbi faluból származó asszonyok, a viseletükről meg lehetett állapítani, honnan jöttek. Az eltérő ruha hirdette a hovatartozásukat. Több vidéken

néhány falvanként is eltértek a díszítőmotívumok. A döntésnél ezért nem csupán néprajzi, hanem gazdaságföldrajzi tényezőket is figyelembe vettem: a tehetősebb területeken gazdagabb, időigényesebb hímzéskultúra alakult ki, szegényebb tájakon az asszonyok kevesebb időt fordíthattak „cifrázkodásra”, és az alapanyag szűkössége is behatárolta a mintavilágot. A célom az volt, hogy a teljes magyarlakta térséget reprezentáljam, ezért a területi arányosságot nem engedhettem el. Az összesen hatvannyolc mintából négy honfoglaláskori, négy tarsolylemezről származik, ötvenkilenc a gazdasági tájegységeket mutatja be, és van egy „kakukktójas”, amelyet a mesterséges intelligencia segítségével hoztunk létre. *(Lásd a Hagyományból tervezett jövő című írásunkat.)* A hatvannyolc motívum stílár, színbeli összehangolása és újraalkotása bizonyult az egyik legnagyobb feladatunknak. Ragaszkodtam ahhoz, hogy mindegyik tájegység karaktere felismerhető maradjon. A néprajzostól, hímzéskultúrában jártas szakemberektől kapott visszajelzések megerősítettek abban, hogy a harmonizált motívumok továbbra is tükrözik az egyes tájegységek díszítőhagyományait.

Hagyományból tervezett jövő – a mesterséges intelligencia segítségével

A Nemzeti Színház függönyének egyik mintája kakukktójas. Nem egy konkrét magyar tájegységhez kötődik, mint az életfamotívum többi „lombja”, hanem a mesterséges intelligencia bevonásával egy jövőbeli – képzeletbeli – díszítés. A függőnyt tervező iparművésznek, Kustán Melindának ebben az innovatív elképzelésben az ELTE Informatikai Karának két kutatója, Gulyás László egyetemi docens és Gyöngyösi Natara Máté doktorandusz hallgató volt a segítségére.

– Az egyes tájegységeken belül 30-50 évente változik, módosul a díszítés. Ezt az evolúciós folyamatot alapul véve arra gondoltam, hogy a mesterséges intelligencia egy száz évvel későbbi állapotot is képes lehet előrevetíteni – magyarázza Kustán Melinda. – 2020-ban kezdtünk el ezen gondolkodni, mert a járvány szülte kényszerhelyzetben sem akartam teljesen leállni a kreatív

munkával. A megátalkodott ötletemet még akkor osztottam meg az ELTE két remek MI-kutatójával, amikor a Chat-GPT nem volt elérhető a felhasználók számára. Irgalmatlan mennyiségű mintát tápláltunk bele egy digitális adatbázisba, és gyakorlatilag megtanítottuk a mesterséges intelligenciát arra, hogyan fejlődtek a néprajzi motívumaink. Abban bízunk, hogy a rendkívül gazdag mintakincset az emberi agy számára felfoghatatlan számítási kapacitásával a mesterséges intelligenciának sikerül majd úgy feldolgoznia, hogy képes lesz elkészíteni egy jövőbeli díszítést. Három évig folyamatos kudarcokban volt részünk, és számtalan izgalmas felismerés és módszertani belátás után arra jutottunk, hogy csak akkor lesz eredménye a kísérletünknek, ha a döntési pontokon én határozom meg, milyen irányba menjen tovább a motívum kialakítása. Érdekes érzés volt megtapasztalni, hogy

A mesterséges intelligencia által generált minta

az MI önmagában képtelen végrehajtani egy ilyen feladatot. Azaz a végeredmény nem a mesterséges intelligencia kizárólagos számításainak eredménye, hanem az emberi kreativitás – vagyis az én tervezői tapasztalatom és döntéseim – és a mesterséges intelligencia összjátékának gyümölcse.

LUKÁCSY GYÖRGY

KUSTÁN MELINDA

(1963)

Forma- és textiltervező
iparművész, rajz-környe-
zetkultúra szakos közép-
iskolai tanár, Győrben él.

1982-ben végzett a Pécsi
Művészeti Szakközép-
iskolában mint gobelin-

szövő, szőnyegkészítő és -javító. 1990-ben diplomázott Magyar Iparművészeti Főiskola (a MOME jogelődje) textiltervező szakán. Mesterei Pauli Anna, Szilvitzky Margit, Bak Imre, Károlyi Zsigmond, Trombitás Tamás, Eitler Sándor voltak. Több mint negyven egyéni és százhus csoportos kiállításon vett részt. Alkotásai számos közintézmény falait, tereit díszítik. Több alkotása kapott szakmai díjat. A Péter-Pál Képző- és Iparművészeti Egyesület, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, az „Olajág” Keresztény Művészeti Társaság tagja, alapítótagja a Rab-Ab-Art Képzőművészeti Egyesületnek, illetve az Art World Hungary Egyesületnek.

2019-ben neki is vágott a munkának, de hogyan érintette a szervezés-kivitelezést az éppen akkor kitörő Covid-járvány?

– Röviden: rettenetesen. A megrendelés önmagában is példátlan kihívást jelentett, hiszen Vidnyánszky Attila arra kért, olyan függőnyt alkossunk, amilyen máshol nincs. Az egyetlen elvárása az volt, hogy a színe legyen „színházi bordó”. Ekkorra elkészültünk azzal a különleges, kifejezetten a színház számára választott bordó bársonnyal, ami jól illeszkedik a belső terek színhangulatához. Olyan reményt keltő volt minden abban a pillanatban! A koncepcióm elfogadása után újra belevetettem magam további kutatásokba, ezzel párhuzamosan megkezdtem a mintatervek készítését, a hímzőcsapat szervezését, majd kitört a járvány. Fontos szempontom volt a kézhímzők kiválasztásánál, hogy olyan emberhez kerüljön egy-egy minta, aki az adott tájegységen él, vagy onnan elszármazott. Ám bezárt az ország, nem lehetett utazni. Meg kellett tanulnom gúzsba kötve táncolni. A hímzők között akadnak idősebbek is, és mivel itt kézimunkáról van szó, elkerülhetetlen a gyakori személyes találkozás. Nem kockáztathattam azt, hogy az asszonyok elkapják a fertőzést, kénytelen voltam megfékezni a lendületet. Pokoli érzés, de felelős döntés volt.

A pandémia okozta bezárkózás nem bizonytalanította el az eredeti elképzeléseiben? Nem kacérkodott azzal, hogy kézi hímzés helyett gépire álljon át?

– Kitartottam a kézi megmunkálás mellett, mert a nagyfüggöny kiemelkedő értékét az is adja, hogy asszonyok alkotó ereje testesíti meg. Belehímezték a sorsukat, örömeiket, fájdalmaikat, a kezük nyomán jelen lett a lélek a műben. A közös munka ünnepe ez az alkotás. Ki kell ezt egészítenem: kézi és gépi hímzés együttese hoztalétre az életfák ligetét. Az életfák törzsét adó honfoglaláskori ornamentikaidézetek gépi hímzéssel készültek. Ezek biztosítják a több mint fél tonnás textil függőnyként való működését, ezekhez rögzítettük ugyanis azokat a – közönség számára nem látható – elemeket, melyek a funkcionalitásért felelnek. A hímző kézre emellett is óriási terhelés jutott. Ha érzékeltetni szeretném a fizikai igénybevétel mértékét, talán elég csak annyit mondani, hogy azt a fajta hímzést a 18-19. században csak férfiak végezték. Az alkotói folyamatról minden részletre kiterjedő tervdokumentációt készítettem, elmondhatom: a hatvannyolc „lombrészből” álló függöny egy-egy darabjának kézi hímzése egyenként 270-től 740-ig terjedő munkaóra alatt készült el. Munkanaplóm alapján én a hat év alatt összesen 12 700 munkaórát fordítottam erre a páratlan léptékű alkotásra.

Ennyi idő alatt milyen kapcsolat alakult ki a tervező és a több mint száz hímző között?

– A függőnyről beszélve nem emelek név szerint ki egyetlen részt vevő asszonyt sem, mert ezzel szeretném kifejezni, hogy úgy érzem, valamennyien a családom tagjává váltak. 23 éves a legfiatalabb, 87 éves a legidősebb alkotótársam, időközben gyermekek születtek, sokat változott, haladt előre mindenki élete, vannak már sajnos halottaink is, elképesztő történeteket éltünk meg együtt. Mivel tudják rólam, hogy keveset alszom, hajnaltól az éjszakai órákig hívtak engem telefonon, Messengeren, Facebookon, Zoomon – akár hogyan is, megpróbáltam mindig a rendelkezésükre állni. Egy rövidke történettel érzékeltetem a közös élményeink intenzitását. Egyik hajnalban csörgött a telefonom, felvettem, majd sokáig hallóztam, nem jött válasz. Érzékeltem, hogy ott van a vonal másik végén a hívóm. Kisvártatva hüppögést hallottam, majd zokogás tört ki. Rémülten kérdezgettem, miben segíthetek. Egy kis idő után egy kedves, elfogódott hang csak annyit tudott mondani: „Most vágtam el az utolsó szálát.” Katartikus érzés volt. Ennek az odaadásnak, elkötelezettségnek, alázatnak, szívós asszonyi alkotó- és teremtőerőnek a nyoma mind megtestesül a nagyfüggöny életfáinak lombjain. A színházba járó emberek biztonnal kapcsolódni tudnak majd ehhez a misztériumhoz. Ebben a reményben készítettem.

LUKÁCSY GYÖRGY

Alapötlettől a kivitelezésig

Részletek Kustán Melinda koncepciójának leírásából

PROGRAMTEXTIL

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket, gyűjtsük össze töredékeinket, hogy végleg el ne vesszenek” – idézhetnénk Ipolyi Arnold gondolatát, amely tökéletesen kifejezi a Nemzeti Színház új nagyszínpadi díszfüggönyének szellemiségét. Ez a monumentális alkotás nem csupán egy színházi függöny: egy nemzet szövetbe írt önarcképe, amely a múltat, a jelent és a jövőt kapcsolja össze. Olyan „programtextil” létrehozása volt a cél, amely a magyar kulturális emlékezet és a kortárs design egységét fejezi ki. A motívumok a kultúránk térbeli és időbeli kapcsolódását – összetartozásunkat – szimbolizálják. A munkában 104 kézi hímző vett részt a Kárpát-medence minden szegletéből, így az alkotók keze munkája szó szerint összeköti a régiókat. A kézi és gépi hímzések együttese a hagyomány és a modern technológia harmóniáját testesíti meg.

A FŐ MOTÍVUM

A függöny fő motívuma tizenkét stilizált életfa, amely a magyar kultúra különböző tájainak díszítőművészetében, meséiben,

népdalaiban, balladáiban fennmaradt és jól ismert szimbólum. A fák „törzse” a honfoglaláskori ötvösművészetből, lombjuk pedig a Kárpát-medence tájegységeinek mintakincséből sarjad. A „magoncoktól” az érett fákgig fejlődő formák az élet körforgását jelképezik.

A MÚLT INSPIRÁCIÓI

A függöny koncepciója a magyar textilművészet ezeréves kincseire épül: a koronázási palásttól Mátyás király trónkárpitján át, az erdélyi szőnyegektől a népi viseletek hímzéseig. Célom az volt, hogy az örökség tiszteletben tartásával új, kortárs vizuális nyelvet hozzak létre – olyat, amely nem megoszt, hanem összeköt.

A JÖVŐ ÜZENETE

A járvány idején született egy különleges együttműködés az ELTE Mesterséges Intelligencia Tanszék kreatív munkatársaival. A kutatás során a mesterséges intelligencia segítségével modellezték a magyar népi minták jövőbeli alakulását – a 21.

század hímzett jövőképét. Egy ilyen, MI által inspirált motívum is helyet kapott a függönyön, a hagyomány és innováció szimbolikus találkozásaként.

KÉZI HÍMZÉSEK

104 kézi hímző vett részt a munkában, mindegyikük a saját tájegységéhez kötődött származása, vagy jelenlegi lakóhelye okán. A minták hímzéséhez 1:1 arányú műhelyrajzokat, valamint – a hímzők számára új, a tájegység karakterisztikájában méretében, arányaiban, színeiben, öltéstípusaiban, látványában túlmutató minták – színre bontott adatlapjait biztosítottam. A hímzést kizárólag az általam adott kiváló minőségű hímzőfonalakkal készíthették el, a pontos instrukcióim alapján. Az ornamentikák – mintától függően – drukkolással, vagy a körvonalak előhímzésével kerültek a bársonyra. Ezt a fajta hímzést a „régiségben” nehézhímzésnek nevezték, és férfiak végezték.

GÉPI HÍMZÉS

Az életfák törzseit gépi hímzéssel hoztam létre. Több szempont indokolta a döntést. A gépi hímzés a hatalmas textilnek szerkezeti merevítést ad. Mivel először ezek kerültek az egyenként 165 x 1050 centiméteres bársonysávokra – ezek segítették a kézi hímzések pontos tájolását, főként pedig a gépi hímzések biztosították a látvány stílusegységét. A gépi hímzések megtervezését követően kézzel, mérrethelyesen megrajoltam valamennyi mintát, majd digitalizáltam CAD/CAM rendszerben, ezt követően speciális szoftverrel készültek a pontos öltéstervek és a gyártásirányító fájlok. Tervezéskor építettem gépi hímzéshez alkalmazott kiváló minőségű viszkózfonalak öltésképből adódó fényjátékára, melyek lehímezve plasztikus hatás keltésére alkalmasak.

Akik a függöny gépi hímzésében részt vettek:
Andrássy Katalin, Andrássy Zsuzsanna, Kaltenecker Gábor,
Lehoczi Erika, Mórítz Miklós, Szabó Csaba

SZÍNPALETTA

A gépi hímzésekhez 10×8 színből, a kézi hímzésekhez 33 alap- és 23 kiegészítő színből álló palettát készítettem. Az egységes színhasználattal autonóm, a néprajzi tájegységeken túlmutató önálló vizuális rendszert hoztam létre. A szintan tudományának ismereteit alkalmaztam tervezéskor.

LOGISZTIKA

A függöny 165 x 1050 centiméteres bársonysávokból áll, ezekből tizenkettőn vannak a tájegységek mintából létrejött fák. A hímzők úgy dolgoztak egy közös művön, hogy mindenki csak egy-egy részletét valósította meg saját otthonában, műhelyében mindig csak egy, legfeljebb 60x80 centiméteres mintaelemen dolgozva. A sávok ezzel a munkamódszerrel többszörösen beutazták a Kárpát-medencét. A gépi hímzések segítették a kézi elemek pontos elhelyezését a bársonyon. A 104 hímző munkáját színkódok, jelkulcsok és a pontos méretrendszer, valamint a feladatokra összpontosító művezetés hangolta össze.

MŰSZAKI JELLEMZŐK

A függöny felülete 167 négyzetméter, tömege meghaladja a fél tonnát. A bordó pamutbársony kifejezetten ehhez a projekthez készült, egyedi színe illeszkedik a Nemzeti Színház enteriőrjéhez. Lángterjedést és füstgázképződést gátló „tűzvédelmi szálak” vannak a szövetségbe szöve, ez a bársony tapintását, esését, „keménységét” is jelentősen módosította. A hátoldali hevederezés a statikai stabilitást és a mozgathatóság biztonságát szolgálja, a rendszer háromirányú (fel-le, oldalra, kétféle átlósan is mozgatható), így a bayreuthi típusú mechanikához is illeszkedik.

FILM SZÜLETIK

Az *Életfa születik* című dokumentumfilm Kustán Melinda kalauzolásával avatja be a nézőt a Nemzeti Színház új díszfüggönyének tervezésébe, az alkotás folyamatába. A Nagy Anikó Mária rendező által vezetett forgatás 2020. április 19-én kezdődött, első helyszíne a Nemzeti Színház nagyszínpada volt, ahol leemelték a régi függönyt, és Kustán Melinda tervező bemutatta a színház dolgozóinak az új függöny terveit. Majd Mosonmagyaróvártól Nagykovácsin át Székelyudvarhelyig számos helyszínen járt a stáb a hímzőknél, ahol a függöny egyes tájegységi mintái készültek. Huber Beáta színháztörténész a függönyök történetébe, Székely László díszlettervező a színpadi függönyök működésébe és szcenikai használatába avatja be a nézőket. A dokumentumfilm amolyan ízelítőt ad erről a nagyszabású munkafolyamatról.

Illés Károlyné (balra) és a projekt vezetője, Bander Hajnalka | fotó: Eöri Szabó Zsolt

A hímzők tanítómestere

A Nemzeti Színház új színpadi függönyének alkotói közül nagyon sokan mesterükként, tanárukként tisztelik **Illés Károlynét**. Nemcsak a soknemzetiségű Békés megye szőttés- és hímzéshagyományainak szakértője, de más tájegységek népművészetét is nagyon jól ismeri. Ezért is hívták sokfelé tanítani, kiállításokat szervezni, ezért kapta meg 2019-ben a Magyar Köztársaság elnökének kitüntetését, a Magyar Arany Érdemkeresztet. A Népművészeti Egyesületek Szövetsége (NESz) hímző szakmai bizottságának elnöke volt, amikor megkereste Kustán Melinda iparművész...

– Amikor Melinda elmondta, hogy a Nemzeti Színház függönyére kellene ráhímezni a Kárpát-medence magyarok lakta tájegységeinek jellegzetes motívumait, először azt gondoltam, képtelenség ezt a sokféleséget egy alkotásban szerepeltetni. Aztán elkezdte részletezni a tervet, és elmondta, hogy a bársony alapra életfák kerülnek, és azok lombjai lesznek a különböző minták, a jellegzetes hímzések. Megértettem, hogy nagyon szép és egyedülálló alkotás lesz. A hímzők számára is megtiszteltetés, ha részt vehetünk ebben a munkában.

– A mintákat sem volt könnyű felvinni a bársonyra. Felvetődött, hogy esetleg ipari géppel körbe lehetne varrni a kontúrokat, de ez jelentős mértékben növelte volna a függöny súlyát. Az előrajzolásnál a fehér színt kellett használni, de ez hamar lekopik, végül a fehér színű zselés filctoll mellett döntöttünk.

– Számomra a néphagyomány továbbadása mindig is fontos és természetes feladat volt. A Békéscsabától délre fekvő Nagybánhegyesen nőttem fel, és ott az asszonyok mellett szinte játszva tanultam meg szőni, varrni. Később mint pedagógus – szlovák-rajz szakos tanárként – magam is tanítottam a fiatalokat. Sokat foglalkoztam a soknemzetiségű Békés megye szőttés- és hímzéshagyományaival, a ködmönök hímzéseinek vászonra való átültetésével. Nagyon büszke vagyok arra is, hogy a lányunk, Vanda folytatja ezt a hagyományt: művészettörténészként végzett az egyetemen, majd a Hagyományok Háza munkatársa lett.

– Négy éve már én is Budapesten élek. Az itteni Hétszínvirág hímzőkör tagjaival, öt társammal vettem részt ebben a munkában.

Négyen a száznégyből

Különbéle foglalkozást űznek, a Kárpát-medence különböző pontjain élnek, de egyvalami összeköti: kezük munkája – száz másik társukhoz hasonlóan – ott van a Nemzeti Színház függönyén.

A legtöbbet öltögető zenetanár

Amikor a székelyudvarhelyi **Csathó Kunigunda Júlia** először hallott arról, hogy készül egy függöny a budapesti Nemzeti Színház számára, úgy gondolta, a tanítás és egyéb iskolai feladatok mellett nem lenne ideje részt venni ebben a munkában. De csak megtalálta a feladat, sőt, ő hímezte a legtöbb mintát a hatalmas életfán.

– „Megtaláltál, Uram...” – gondoltam magamban, amikor egy nyugdíjas kolléganóm felkeresett a kéréssel, hogy vegyem át tőle a hímzést. Őt eredetileg egykori iskolatársa, egy parajdi pedagógus kérte meg, hogy vállalja át ezt a munkát. Elsősorban egészségügyi okok miatt nem tudták teljesíteni a feladatot. Fizikailag tényleg komoly megterheléssel járt a bársony emelgetése, és néha a tűt is segédeszközzel, az olló összeszorított végével tudtam csak kihúzni a bársonyból. Előbb csak egy mintát kaptam, amit átvállaltam, de aztán többet is. Volt ezek között udvarhelyi úrihímzés, kalotaszegi nagyírásos, rétközi karcolt ládaminta, kárpátaljai, illetve tarsolylemezekről ihletett motívum is.

– Nem ismertem minden mintát, de igyekeztem legjobb tudásom szerint hímezni. A legtöbb öltést már gyermekként elsajátítottam. Amikor pedig a Marosvásárhelyi Református Kántor-Tanítóképző Főiskolára jártam, akkor tanultam meg Szabó Éva nénitől az úrihímzés csínját-bínját. Kezdetben óvónőként dolgoztam. A kicsikkel is sokat kézműveskedtünk. Második munkaévem után a Károli Gáspár Református Egyetemen szerzett okleveletem sikerült itthon honosítani, így 24 éve zenetanárként dolgozom. Tanítok a Bethlen Gábor Általános Iskolában, illetve, hogy meglegyen az óraszámom, átjárok a Móra Ferenc Általános Iskolába és a kápolnásfalusi Kriza János Általános Iskolába is. A zene mellett megmaradt a néphagyomány, a népművészet iránti érdeklődésem: gyöngyöt fűzök, horgolok, mézeskalácsot készítek, bútorfestéssel is foglalkozom. Rendszeresen részt veszek a méréfalvi Kaláka Táborban, ahol bútorfestést tanítok.

Hogyan is lesz ez? – jobbra Bán Andrea, balra Kustán Melinda

A fogadott nagykun

Bán Andrea eredeti végzettsége szerint kertészmérnök, majd a Debreceni Egyetemen néprajzot tanult. Szakdolgozatainak témájaként a kunhímzést és a 21. századi szűrattétes szűrkészítők munkásságát választotta, majd a doktori iskola hallgatójaként a Nagykinság 21. századi népi növényismeretét. A kunhímzés kutatásának összefoglalójaként 2020-ban megjelenhetett a Kunhímzés – A nagykinsági díszítőművészet élő gyakorlata című könyve, majd az ehhez kapcsolódó mintagyűjtemény is.

– Törökszentmiklóson születtem, ma is itt élek. Ez a település nem tartozik a Nagykinsághoz, mégis gyakran fogadott nagykunként emlegetnek. Gyerekkoromban a helyi rövidáruüzletben árusították a különféle hímzésmintákkal elődrukkolt anyagokat. Leginkább kalocsai, matyó, úri és fehér hímzések mintái közül lehetett választani. A kunhímzésről senki sem beszélt. Évek múltán, amikor már tudatosan kezdtem keresni a magyar hímzőkultúra különböző tájegységeinek mintakincsét, rátaláltam a kunhímzésre. Ez a felfedezés számomra sorsfordító élmény volt. Elkezdtem kutatni, gyűjteni, tanulni, és minden beszélgetés, minden régi hímzésdarab egyre közelebb vitt ahhoz, hogy megértsem: itt nemcsak színek és öltések vannak, hanem identitás, történelem és közösség is.

– Az évek során a kunhímzés kutatása mellett egyre inkább az foglalkoztatott, hogyan lehet közösséggé formálni ezt a tudást. Hiszen a hagyomány akkor él, ha több ember szívében dobog egyszerre. Így született meg hat évvel ezelőtt a Kézműves Örökség Egyesület Kunhímző Közössége.

– A Nemzeti Színház számára készülő függönyről akkor hallottam először, amikor a tervező, Kustán Melinda felkeresett. Nagyon örültem annak, hogy a kunhímzés is megjelenik ezen az alkotáson, és számítanak a kézműveseinkre. A Nagykinságról Kisújszállás, Kunhegyes, Kunmadaras és a szomszédos Törökszentmiklós, illetve a bácskai kun települések közül Bácskosuthfalva, Bácsfeketehegy és Kishegyes asszonyai, lányai vállalták a munkát.

A legfiatalabb hímző

Károly Emese, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem hallgatója az édesanyjától hallott először a budapesti Nemzeti Színház számára készülő függönyről. Amikor meglátta, mekkora textiliára kell híméznie, kicsit megriadt, de aztán 2023 nyarán 50 nap alatt elkészült a vállalt torockói minta.

– Édesanyám varrónő. Több népművészeti tanfolyamot is elvégzett már a székelyudvarhelyi Arttera Alapítvány alkotóházában. Ismerték az ottani szakemberek. Eredetileg neki ajánlották fel ezt a lehetőséget. De ő más munkái miatt nem tudta vállalni, ekkor vetődött fel, hogy én a nyári szünetben meg tudnám csinálni. Amikor először megláttam a tekercsben érkezett hatalmas textiliát, kicsit elbizonytalanodtam, hogy képes leszek-e megbirkózni ezzel a feladattal. Szerencsére édesapám mindjárt csinált egy olyan fakerepet, amelyen el lehetett helyezni az anyagot, és így könnyebben hozzáfértem. A hímzés nehéz munka, ha például nem bírtam kihúzni a tűt az anyagból – mert ez bizony gyakran előfordult –, ott volt egy ékszersipesz, és azzal segítettem magamon.

– A családukban természetes a kézműveskedés, a barkácsolás. A két nővérem és a bátyám is nagyon ügyes. Ezt persze a szüleinktől is láttuk, tőlük tanultunk a legtöbbet. Édesapánk például igazi ezermester: eredeti végzettsége szerint vízvezeték-szerelő, de nagyon jó kovács, és ügyes a fafaragásban, zsindelekészítésben is. Persze a mi falunk, Székelyvarság leginkább arról híres, zsindeleyszághként is szokták emlegetni.

– Engem először a képzőművészet foglalkoztatott, tájképeket is festettem. Aztán a pirográfiát, a tűzzel írást is kipróbáltam, ilyenkor égetőtűvel rajzoltam a fára. Persze hamar megismertem a hímzést, a gyöngyfűzést is. Jelenleg Csíkszeredán tanulok, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen előbb a marketing alapszakot végeztem, most pedig mesterszakos vagyok, vezetés- és szervezélméletet tanulok. Hogy mi lesz azután, ha végzek, azt még nem tudom. De az biztos, hogy a kézműveskedést sem engedem el...

A hímző hölgyek gondolatait lejegyezte:
FILIP GABRIELLA

| a Fókusz-összeállítás fotóit készítette: Szabó Béla

A Nemzeti Színház 1888-ban megújított, új alakokkal gazdagított festett előfüggönye

Hazafias, allegorikus

A Nemzeti Színház hajdani díszes előfüggönyei

A hivatásos magyar színjátszás kialakulásától, a 18. század utolsó évtizedétől a 19. század végéig a függönyök nem csupán a színpad és a nézőtér elválasztását szolgálták. A díszes előfüggönyök fontos üzeneteket hordoztak.

A színházi előfüggöny – vagyis a kortina – megfestése önálló festészeti műfajnak számított, és az elkészült kép nemcsak esztétikai élményt nyújtott, hanem művészeti, társadalmi üzenetet is közvetített. Leggyakrabban allegorikus, mitologikus alakokat ábrázoltak, hangsúlyozva, hogy a színház a műveltség, a szépség és a tudás temploma. A vászonra festett hazafias jelmondatok pedig a magyar színjátszás patrióta szellemiségét fejezték ki.

A Nemzeti Színház alapítása után tíz évvel, 1847-ben készült, első művészi kivitelezésű előfüggönyén a trónján ülő Pannóniát Melpomene, a tragédia múzsája, Thália, a színház múzsája, valamint Fáma, a hírnév istennője és nimfák csoportja vette körül. A képre Vörösmarty Mihály Szózat című költeményének sorait írták fel: „Megfogyva bár, de törve nem, / Él nemzet e hazán!”. Ezt az előfüggönyt 1855-ben felújították, 1871-ben új vászonra másolták át, mert az eredeti teljesen tönkrement a folyamatos mozgatóástól.

1888-ban kapott új függönyt a Nemzeti Színház, amelynek színezése és alakjai nemcsak életszerűbb hatást keltettek, de ikonográfiája is tovább gazdagodott. A mitikus panteonba ekkor már költött alakok is bekerültek. Bal oldalon feltűnt Zrínyi Miklós, Bánk bán, Faust és Margaréta, Lear és a Bolond, valamint Hamlet és Julius Caesar alakja. Ez a változás azt jelzi, hogy a színház – mindinkább elszakadva a politikai szerepvál-

alástól – a művészi értékek közvetítését tartotta fontosnak. De arra is utal, hogy a magyar és az európai drámairodalom klasszikus szerzői és alakjai ekkorra a (nemzeti) színházi kánon részévé váltak.

Miután az 1871-ben beállított előfüggöny lekerült a helyéről, a Nemzeti Színház vezető színésznője, Prielle Kornélia azt 1890-ben szülővárosának, Máramarosziget színkörének adományozta. A függöny mindaddig az épületet díszítette, amíg a nyári színkör elhanyagolt, lepusztult épületét a román hatóságok elkezdték lebontani. A Kárpáti Híradó 1944. február 20-i számában megjelent írás szerint a Nemzeti Színház relikviáját ideiglenesen a Városi Vigadóban működő mozgófénykép-színházban helyezték el. A mozi „román bérlőjének azonban nem volt érzéke a függöny muzeális értéke iránt – ámbátor az is lehet, hogy nem is tudta, milyen kulturális jelentősége van –, szétvágtá Prielle Kornélia színházi függönyét négy darabra és a mozi plakátjainak felragasztására használta”.

A 20. század elejétől, a különböző társadalmi osztályok és korosztályok számára változatos programot kínáló polgári színházkultúra megszilárdulásával egyidejűleg népszerűek lettek az időnként még ma is használatos – kevésbé díszes, egyszerű, többnyire bordó – függönyök. Manapság pedig sokszor a színpad kivilágítása veszi át a függöny szerepét.

HUBER BEÁTA

Különleges függönyök

A BAYREUTHER FESTSPIELHAUS függőnye Richard Wagner elgondolásai szerint készült 1876-ban, amelyet saját operáinak előadásához tervezett. Az úgynevezett bayreuthi vagy Wagner-függöny újítása az volt, hogy a textil nem csak jobbra és balra, valamint felfelé húzható, hanem egyidejűleg oldalra és felfelé is, záraskor pedig méltóságteljes lassúsággal vagy hirtelen csapódással mozoghat a dramaturgia követelményei szerint. Az egyik legelterjedtebb fajta függöntípus – a Nemzeti Színházé is ilyen.

A PÁRIZSI OPERA (Garnier Palota) színpadi függőnye a 19. század pompáját idézi. Ám a monumentalitása „szemfényvesztés”: egy vászonra készült festmény (úgynevezett trompe l'œil – szó szerint jelentése: szemet becsapó), amely egy gazdag, aranyrojtos, drapézott bársonyfüggöny illúzióját kelti. Nagyszerű látvány a nehéz bársonyfüggöny fizikai tömege nélkül.

A moszkvai BALSOJ mintegy 500 négyzetméteres, aranyszálakkal készült függőnye egy történelemkönyv. A több tucatnyiszor ismétlődő fő motívuma ugyanis az ország címere. Korábban a sarló-kalapácsos szovjet címer és a CCCP felirat volt rajta látható, a jelenlegit már a régi cári címerre emlékeztető új díszíti, és a Rosszija vagyis Oroszország olvasható rajta.

A MOSZKVAI MŰVÉSZSZÍNHÁZ szerény függönyén egy sirály repül, amely a teátrum legnevesebb szerzőjének, Anton Csehovnak *A sirály* című drámájára emlékezteti a közönséget. A színházban működött a 20. század egyik legnagyobb hatású színházi rendezőjének és elméletírójának, Sztanyiszlavszkijnek a társulata. Szentpéterváron még megbukott *A sirály*, amely aztán innen indult el világhódító útjára.

A TEATRO NACIONAL Mexikóvárosban különleges, úgynevezett mozaikos kristályfüggönnyel büszkélkedik. A terveket – a nyolc múzsát ábrázoló, szecessziós stílusú, mintegy 180 négyzetméteres üvegcupolával és a színpadnyílás körüli mozaikokkal együtt – a világjáró budapesti építész, Maróti Géza készítette. Az üvegmunkák kivitelezésével a szintén budapesti Róth Miksát bízták meg, ám azt az első világháború kitörése miatt a Tiffany cég kapta meg.

A SYDNEY-I OPERAHÁZ két színpadát John Coburn alkotásai díszítik. A Napot és a Holdat ábrázoló két hatalmas textil valójában nem függöny, mert nem nyílnak szét, csak fel és le mozgathatók. A művek az 1973-ban átadott épület látványosságai voltak, mígnem az 1980-as években raktárba kerültek. Csak a 2010-es évek vége óta gyönyörködhetnek bennük újra az épület látogatói.

A JULIUSZ SŁOWACKI SZÍNHÁZ Krakkóban található, és 2023-ban ünnepelte fennállásának 130. évfordulóját. Erre az alkalomra készült el a *Női függöny*. Malgorzata Markiewicz alkotása a Krakkó történelmében jelentős szerepet játszó 130 nőnek állít emléket – legendák szereplőinek, királynőknek, szenteknek, tudósoknak, szabadságharcosoknak és művészeknek. A munkában a krakkói Néprajzi Múzeum művészeti egyesületének hímezői, színházi varrónők és művészek vettek részt.

Fent: a Balsj függőnye;
lent: a szovjet-korszak és a jelen híme

A krakkói „női” függöny

A Sydney-i Opera fel-le mozgatható,
látványos textildíszítője

MINDEN A HELYÉRE KERÜL...

[fotó: Eöri Szabó Zsolt, Szabó Béla

FÜGGÖNYTÉRKÉP. Hatvannyolc elkülönülő hímzés formál életfát a Nemzeti Színház új függönyén. Ötvennyolc hímzés a Kárpát-medence 58 néprajzi tájegységét jeleníti meg, négy-négy a honfoglaláskori tarsolylemezek mintáját, valamint a honfoglaláskori motívumokat idézi, egy a 16–18. századi, magas művészi színvonalat képviselő, kifejezetten magyar, úgynevezett úrihímzés technikájával készült, egy pedig azt mutatja meg, hogy a mesterséges intelligencia hogyan „képzeli” a magyar motívumkincs jövőbeli változását-alakulását-megjelenését.

AKIK KEZÜK MUNKÁJÁVAL JÁRULTAK AZ ÚJ FÜGGÖNY MEGSZÜLETÉSÉHEZ

Néprajzi tájegységek hímzésmintái (a hímző neve | lakóhelye | tájegység)

2. SIMÓ ANDREA | Ünige | Erdély / Gyimesi Csángó
3. FARKASNÉ KUN ANIKÓ | Gyula | Viharsarok
4. ANTAL JÓZSEFNÉ | Pécs | Hegyköz
5. AVRAM ÉVA | Marosvásárhely | Erdély / Csík
6. MOLNÁR TIBORNÉ | Debrecen | Hajdúság
7. MECSERI CECILIA | Nagylengyel | Hetés
8. EPERLYESI LÁSZLÓNÉ | Százhalombatta | Gömör
9. UGRON ADÉL | Marosvásárhely | Erdély / Gyergyó
10. TÓTH HARANGOZÓ VERA | Bácsfeketehegy | Nyírség
11. BOGÁRNÉ SZÓKE ERIKA | Békéscsaba | Felvidék / Mátyusföld
12. KOVÁCS ANDREA | Gelse | Őrség
13. SZABÓ JUDIT | Parajd | Völgyesség / Bukovinai székely
14. HÁSZNÉ BAKSA NIKOLETT | Kiskunhalas | Küküllő-mente
15. KOBELA-VARGA ANITA | Ballószög | Szamoshát (Gyügye, Sonkád)
16. BENDE ILONA, BENDE ANDREA | Horgos | Avasság
17. KOVÁCS JÓZSEFNÉ | Gyomaendrőd | Nógrádi palóc
18. ANTAL JÓZSEFNÉ | Pécs | Tápió-mente
19. GÁZSÓNÉ KIS SZUSZANNA | Kecskemét | Muravidék
20. UGRON ADÉL | Marosvásárhely | Erdély / Aranyosszék
21. GULYÁS LÁSZLÓNÉ | Tázlár | Külső-Somogy, Szigetvár környéki
22. SZURAP ÁGNES | Vajdaság | Buzsáki
23. DR. ILLÉS KÁROLYNÉ | Budapest | Baranyai
24. KÁROLY KATALIN | Székelyvarság | Erdély / Torockói rámánvarrott
25. FEKETE MAGDOLNA | Békéscsaba | Erdély / Mezőség
26. SZATHMÁRI JÓZSEFNÉ ANIKÓ | Kunhegyes | Kun szőrhímzés
27. DR. DULAI SÁNDORNÉ, ÚJVÁRI Tünde | Erdőkertész | Szada, Tura
28. TÓTH IMRÉNÉ, TÓTH ANNA | Orosháza | Galga-mente
29. TÓTH IMRÉNÉ, TÓTH ANNA | Orosháza | Sárközi / Szekszárd
30. DR. TAKÁCSNÉ POLGÁR ADÉL, SEPRÉNYI DÁNIELNÉ | Komádi | Komádi hímzés
31. FARKASNÉ ZEMJÁN GYÖNGYI | Békéscsaba | Hollókő
32. TAKÁCS GIZELLA | Székelyudvarhely | Erdély / Székely
33. ANTAL JÓZSEFNÉ | Pécs | Kalocsai
34. SÜTŐ BRIGITTA | Nádudvar | Sárret
35. UGRON ADÉL | Marosvásárhely | Erdély / Szilágyság
36. KASZA SZILVIA | Bácskossuthfalva | Nagykun
37. CSATHO KUNIGUNDA JULIA | Székelyudvarhely | Erdély / Udvarhelyszéki
38. SZÁNTÓ SÁNDOR ANDRÁSÉVA | Kunhegyes | Cserhát Mátraszőlős

39. VARGA JÁNOSNÉ | Orosháza | Jász szőrhímzés
40. MAJOR MÁRTA | Vajdaság-Kishegyes | Hódmezővásárhelyi szőrhímzés
41. MOKA TÜNDE | Békéscsaba-Budapest | Felvidék / Zoboralja
42. PARRAGI ÁGNES | Zalaegerszeg | Göcseji fehérhímzés
43. CSATHO KUNIGUNDA JULIA | Székelyudvarhely | Rétköz
44. KÁLMÁN BALÁZSNÉ BRIGITTA | Kunmadaras | Ormánsági
45. CSATHO KUNIGUNDA JULIA | Székelyudvarhely | Kárpátalja
46. TÓTH IMRÉNÉ, TÓTH ANNA | Orosháza | Mezőföld / Sióagárdi
47. BENDE ILONA, BENDE ANDREA | Horgos | Csallóköz
49. PAP JULIANNA BERNADETT | Mezőkövesd | Matyó
50. MAJOR MÁRTA | Vajdaság-Kishegyes | Dráva-mente
51. MOLNÁR IBOLYA | Székelyudvarhely | Erdély / Mezőségi írás utáni
53. SEFFER KATALIN | Bácskossuthfalva | Barkók
54. JUHÁSZ ANNA | Bácskossuthfalva | Kiskun
56. CSATHO KUNIGUNDA JULIA | Székelyudvarhely | Kalotaszegi nagyírásos
57. HAJDUNÉ LÁPOSI ÉVA | Bakonykoppány | Bakonyalja
58. DR. TÓTHNÉ KÖRÖSI ZSÓFIA | Zsira Hőveji
59. VARGYASI MELINDA | Sepsiszentgyörgy | Udvarhelyi varrottas
62. TOROK MÁRTA | Bácskossuthfalva | Tokaj-Hegyalja
65. NAGY-LÉNGYEL ANIKÓ | Bácsfeketehegy | Bodrogköz
68. ANDA ÁRPÁDNÉ | Nagybánhegyes | Rábaközi

Tarsolylemez, honfoglaláskori motívumok (a hímző neve | lakóhelye | motívum)

52. SZENTPÉTERINÉ LÉVAI MÁRIA | Kunhegyes | Honfoglaláskori
55. CSATHO KUNIGUNDA JULIA | Székelyudvarhely | Honfoglaláskori
60. PÁPAI ISTVÁNNÉ ICUS | Kisújszállás | Tarsoly
61. KARDOS SZUSZANNA | Kiskunhalas | Honfoglaláskori
63. ANDRÁSSY SZUSZA csapata | Győr-Gyirmót | Tarsoly
64. ANDRÁSSY SZUSZA csapata | Győr-Gyirmót | Tarsoly
66. KISNÉ PORTIK IRENNÉ, SZABÓ ROZÁLIA, KELEMEN GÁBORNÉ | Gyergyószentmiklós | Honfoglaláskori
67. KOVÁCS ROZÁLIA | Vajdaság | Tarsoly

Úrihímzés (a hímző neve | lakóhelye)

48. SPRINGER ORSOLYA | Nagykovácsi

Mesterséges intelligencia által generált (a hímző neve | lakóhelye)

1. KUBICSEKNÉ KONCZI KATALIN | Törökszentmiklós

Nézd, ott,
azt csináltam én!

FÜGGÖNYAVATÁS

Miniszteri köszöntő

A tervező és a megrendelő:
Kustán Melinda és Vidnyánszky Attila

„Ma este, amikor felgördül ez a dísfüggöny, nem pusztán egy színházi kelléket avatunk. A Nemzeti Színház új függőnye, a magyar nemzet szövetbe hímzett története, a közös emlékezet és a közös jövő. Ez a mű a nemzeti összetartozás szimbóluma” – fogalmazott Hankó Balázs kultúráért és innovációért felelős miniszter az avatóünnepségen, december 14-én.

„Lélekből született, nem hivalkodó, de ha jól megnézi az ember, akkor pompázik, csendes, alázatos és iszonyú mélységek vannak benne” – mondta a függöny létrehozását kezdeményező Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház igazgatója. Kustán Melinda, a dísfüggöny tervezője arról beszélt: ez a mű egyszerre jeleníti meg a több évszázados szakmai tudást, a hagyomány megőrzését és az innovatív alkotói szemléletet.

Ez a nap azokról az alkotókról is szólt, akik a hatalmas munka létrehozásában közreműködtek, és akik mind vendégei voltak az ünnepi alkalomnak.

A Nemzeti Színház Premierkönyve őrzi az utókornak a páratlan alkotógárda névsorát

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Vörösmarty Mihály – Szarka Tamás

Csongor és Tünde

Csongor – JUHÁSZ PÉTER | Tünde – BATTAI LILI LUJZA | Mirigy – KATONA KINGA | Ilma – POLYÁK ANITA | Balga – SÉRA DÁNIEL | Kalmár / Kurrah – KRAUTER DÁVID | Fejedelem/ Berreh – JAKAB K. TAMÁS | Tudós / Duzzog – WINKLER TAMÁS | Ledér / Rókalány – BUBIK RÉKA e. h. | Az Éj Királynője – TABAJDI ANNA e. h.

Zene: Szarka Tamás // Dísplet: Fejes Szabolcs e. h. // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Ügyelő: Ködmen Krisztián, Csasztvan András // Sógó: Gróf Katalin // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

PREMIER: november 28.

További előadások:

november 29. – 19 óra | november 30. – 15 óra |
december 1., 2. – 11 és 15 óra | december 8., 9 – 11 óra
Nagyszínpad

Tündének meg kell harcolnia tündérvilágának gonoszaival, Csongor pedig kétségbeesetten kapaszkodik a földi valóságba, de azzal szembesül, hogy minden elillan és megfoghatatlan, repülnek az évek. Végül megadatik nekik a szerelem, a párra találás, az „összeforrtni valakivel” ajándéka, és az az érzés, hogy ez maga a teljesség. És talán valóban csak a szerelem tudja megállítani azt a száguldó időt, ami az életünk. Ezért kell végig járnia ezt a gyötrelmes utat Csongornak, Tünde pedig a halhatatlanságról is lemond Csongor szerelméért.

VIDNYÁNSZKY ATTILA rendező

SZÉCSI NOÉMI

„Ahogy
a darab főszereplői az élet
értelmét és
a boldogságot
keresik, úgy
kutatok én
Vörösmarty
versezetei
után az elő-
adásban

HARMATH ARTEMISZ

„A fantasztikus vizualitás
és hanghatás egyetlen
»jelenetté«
olvasztott
kietlenséget és
reményt.

A költészet helyett

„1938-ban, huszonöt éves koromban beugrásszerűen játszottam el Szabó Margit koléganóm helyett a Csongor és Tünde Mirigyét. Két nap alatt a Mirigyet...! Önkívületi állapot volt! Szövegtudás, szerepfelépítés, külső – hogy nézzen ki? Kopasz parókát tettem, egy hatalmas gittből készült műorrot – félelmetes maszkot csináltam. A kritikusok vegyesen fogadták. (...) Mirigy végigkísérte az egész pályámat.”

A fentieket Gobbi Hilda írja az önéletrajzában, akit nem ötletszerűen rángatnak ide. Akármerre nézünk, szelleme ott lebeg a 2025 novemberében bemutatott *Csongor és Tünde* felett. Szobra kinn ül a színház épülete előtti tavacska partján, személyében a Nemzeti Színház 20. századi újjáépítésének patrónusát tisztelhetjük, színészi hagyatékát nézve örökös Mirigy, sőt ebben a minőségében az előadásban is felbukkan, hiszen ez a rendezés megidézi a darabban a 20. század során szerepeket alakító színészeket: hangjuk felvételről zeng fel a darab egyes pontjain, miközben a hatalmas kivetítón életbiztosítások reklámjaihoz hasonló és emelkedettséggű képek peregnek időről időre. Ez az egyik olyan eszköz, amely nem engedi, hogy a néző a tündérmese szárnyain szárnyaljon és elringatózzon Vörösmarty Mihály 1830-as művének archaikus nyelvezetével.

A kezdő színpadkép ugyanakkor ígéretes. Csongor, úgy is mint ifjú író (Vörösmarty?), körmöl szerény dolgozószobájában (öt Juhász Péter játssza), miközben a darab szereplői lesnek be az ablakán. Megjön Mirigy (Katona Kinga) is, akinek ebben a verzióban csak a lelke rút, nem követi azt a régi konvenciót, amely szerint Gobbi Hilda 1938-ban még kopasz parókát húzott és műorrot ragasztott (sőt második alkalommal félbevágott pingponglabdára rajzolt gülüszemeket, és csak harmadik alakítása alkalmával ébredt rá, hogy nem érdemes túlhajtani, a gonoszság belülről fakad...) Bubik Rékának jól áll Leder, Battai Lili Lujza ugyanakkor Tünde kétségtelenül eleve is eléggé egydimenziós szerepén

Drámai vs andalgó

Szerelem és halál. Mindkét irodalmi alaptémára vevő vagyok. Ha valaki egyazon drámában versel róla, különösen. „Semmire sem mehetünk, hacsak andalgólag emeljük tollunkat” – egyetérték Vörösmartyval. A biedermeier asszonycsitítását kevésbé kedvelem: „Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába” – olvassuk *A merengőhöz* című versében, de a kegyetlen kárfölmérés jöhet, lásd az Emlékkönyvbe sorát: „Mért én éltem, az már dülva van”. Ahogyan az erotika is – ezt már a *Csongor és Tünde*-ből idézem: „Este rajta, / Mint a szűz emlői bimbók, / Oly kis almák duzzadoznak” vagy a humor, a tragikus tónus szintén jöhet: „S mily unalmas itt az élet / Annak, aki nem szeret, / Hát még, akit nem szeretnek!”

A magyar emberiségdrámák, drámai költemények sorában nemhiába Vörösmartyé az egyik mézesbödön – a *Csongor és Tünde*, mert mindenféle íz és ásványi anyag az olvasó szervezetébe áramlik belőle. (Mellette Az ember tragédiáját és a Bánk bánt tartjuk számon ilyen nemzeti irodalmi eledelként.) Szerelem és halál... Ide nekem! Úgy jöttem tehát a Nemzetibe, hogy kíváncsi vagyok erre a nagy szerelmes műre, és Szarka Tamás ismert szívszaggató hegedűjátékától is sokat várok.

Enyhe zenei, vizuális és színészi lézengés után az első drámai színrelépés a három ördögfié. Szarka Tamás elektronikus melankóliája már kevésbé képviseli számomra a jelt vagy az ifjúságot – viszont megkapó volt látni a legfiatalabb színészgenerációk tagjait együtt mozogni, a gyerek szereplők jelenléte bizsergető közösségérzést keltett bennem. Szóval az ördögfiak elképesztő hatásos busójelmez-meseruhájukban a színpad széléig

nem találja meg úgy a fogást, ahogy tavaly Molnár Ferenc Julikáján sikerült neki. Az 1941-es nemzeti színházi előadásban női címszerepet játszó Szelezky Zita – ezt is Gobbi Hilda memoárjából tudom – állítólag azzal mondta le a társulat berlini vendégszereplését, hogy nem hajlandó azt a „vacak Vörösmartyt” játszani, inkább forgatni megy. Talán akármilyen esztétikus póz tündérlánynak lenni, színészileg nem túl hálás kihívás Tündét játszani. De a show-t kétségtelenül az ördögök – Kurrah (Krauter Dávid), Berreh (Jakab K. Tamás), Duzzog (Winkler Tamás Ábel) – viszik el, akik gengszterbundáikban,

nyomulnak előre, szinte a képünkbe rappelik – és Vörösmarty sorainak csakugyan szexi médiuma a rap – a rontó, barbár nonszenszeket: „Rókahúsból csibe lesz” vagy hogy „jobb, ha esszük, mintha ő esz”... Ez a felturbózott idiotizmus különösen a Winkler Tamás alakította ördögfinak áll jól – ahogyan a nem éppen verbő, de szintén rendkívül vicces, flegmatikus Séra Dánielnek is, aki Balgát játssza. A karakterek közül Ilma a legerősebb, Polyák Anita gesztusai sokszínűek és végig pontosak, ő gyűjti magába és szórja a mese szikráit.

Mi vált nagybetűs ünneppé számomra? Amikor a fantasztikus vizualitás és hanghatás egyetlen „jelenetté” olvasztott kietlenséget és reményt. Amikor ezek az egyetemeset, a nemzetit és a mindenkori nemzeti színházat, ugyanakkor az eredeti Vörösmarty-élmény drámai érzelmességét reprezentálták. Erre vártam. A vörösmarty, őszinte sötétre például, amilyen az Éj (Tabajdi Anna e. h.) és Tünde (Battai Lili Lujza) duettje, amely a halál, a semmi gondolatosságának örvényébe delejez, amolyan negatív teremtéstörténetbe. A látvány és az akusztika a kozmi-

gerincroppantó bakancsaikban, alakzatba fejlődve, a szöveg foszlányait ismételve, torzítva, ritmizálva uralják le a teret. A színészek ráutaló magatartása sejtet ugyan valamit a *Csongor és Tünde* amúgy sem túl vastag cselekményéből, de ahogy a darab főszereplői az élet értelmét és a boldogságot keresik, úgy kutatok én Vörösmarty versezetei után az előadásban. De ha erre vagyok kíváncsi, talán inkább otthon kellene olvasgatom a fotelban, mert itt a látvány egyszerűen lesöpri a színről a szöveget.

Az előttem lévő sorban ülő diákok szemléletmást nagyon jól mulatnak az ördögtrió minden egyes antréján, ami voltaképpen nagyon is lényeges egy kötelező olvasmány színpadra vitele esetében, ezért igyekszem én is megfigyelmezni fáradó elmémet. A kortárs színház bizonyos hatásvadász effektjei kapcsán amúgy is egyre nehezebb eldönteni, hogy nem tudatos eszköz-e az össze nem illő, összpontosítást bombázó, széteső ingerparádé a kivetítőn villódzó képekkel, nézőtérre befutkosással, csoportos táncszámokkal, hangfelvételtől megidézett klasszikusokkal, vetített képsorokkal: nem éppen lármás korunkat akarja-e megjeleníteni a rappelő ördögcsapat, a teli torokból bömbölő Csongor, az egyetlen csüggesztő motívumot ismétlő plázazene, a fecsegő Ilma és Balga, a fel-le arénázó boszorkány, az ifjú Huszti Péter és a kortalan Gobbi Hilda hangjából összeálló kakofón ricsaj, ami elnyomja a magasztosan zengő rímeket.

a szerző író

kus tágasságot csak fokozza. Szarka gyönyörűséges dalának harmóniája lágyan előnti hátul a kisagyamat. (Itt érdemes megjegyezni, hogy míg az előadásban végig Vörösmarty szövegét mondják, éneklik, rappelik – éppen ennek a hatásos duettnek nemcsak a zenéjét, de a szövegét is Szarka írta!)

Emlékezetes marad, ahogy Tündérországra „ajtót nyitnak” Berzsenyi Krisztina jelmezei, öröm látni azokat a lányokon, meleg fényben. Hogy ragyognak a fehér habok és a bokréta (a nógrádi Vanyarcon próbáltam fel ezekhez hasonló menyasszonyi bokrétát magam is), meg a piros csizmák! Ez a ragyogás nyomja meg bennem a szerelemérzésgombot, amit a Csongor (Juhász Péter) és Tünde színészi játéka addig nem tett meg. Talán mert nagy volt körülöttük a színpadi „médiázaj”.

Hatásosan hervasztó a rögválót, a mai Csongor világát jelképező paneltáj (díszlet Fejes Szabolcs e. h.), amit azonban a színpad háttérében lévő, a földöntúli képviselő óriásképernyő villanásai nem képesek ellenpontosítani. Az AI-generálta aranyalma és egyéb konkrétságok – még ha hatalmasak is – kevesek Tünde Tündérthonának megidézéséhez. És vérszegény az előadás keepsmilingos stock fotókra hajazó és erőltetett örömenébe fulladó zárójelenete. Színeske pukkanások, andalgók... Pedig Vörösmarty azt írta a befejező sorokban: „Jöjj kedves, az éjbe, örülni velem”. Ő a szenvedélyről beszél.

a szerző irodalomtörténész, kritikus, tanár

PREMIER • TÚLÉLŐ TRALLALLA

Földes László Hobó új előadásának eredetileg tervezett időpontját a szerző-főszereplő betegsége miatt el kellett halasztani. Olvasóink aktuális tájékozódását segítve a közelgő premier előtt újra közreadjuk az előző számunkban már megjelent premier-összeállítást.

Földes László Hobó

Túlélő trallalla

Előadja: FÖLDES LÁSZLÓ HOBO | Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

PREMIER: január 12. – 19 óra

További előadás: január 16. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

**„Nem árt, ha a zeneszerzőt
érdekli az irodalom. Ám ez
ritkaság. Volt olyan zenész
a bandámban, aki panaszkodott,
hogy nem érti a szövegeimet.
Akkor mit keresett itt?
Pénzt.**

Egy túlélő trallallái

Földes László Hobo új önálló estje

Zene nélküli dalszövegekről, költőségről, írásmódszerről is beszélgettünk Hobóval, aki Túlélő trallalla címmel készül új előadásra. Az elmúlt harmincöt évünk Hobo szemével.

A készülő előadás munkacíme ez volt: Hobo zene nélkül... Ez arra utal, hogy olyan szövegeit ismerhetjük meg, amelyekhez nem készült zene, amelyekből nem lett szám?

– Nem, a legtöbbet megzenésítették, csak – hogy úgy mondjam – a zenék nem értek össze a szöveggel. Ezért ezeket – bár legtöbbjük megjelent valamelyik lemezen – koncerteken sohasem játszottam. Nagyon sok ilyen van. Ezek vereségek. Most – zene nélkül – az általam írt prózai szövegekkel együtt kerülnek bele egy előadásba. Fontosnak tartom ezeket, legtöbbjük olvasható a neten a Hobo Archivumban, illetve több kötetemben – *Hobo sapiensben*, a *Hobo Ludensben*, a *Hobo bluesban* vagy az *Úton lenni a boldogságban* is.

Nincs hiányérzete, hogy a saját dalszövegeit zene nélkül fogja előadni?

– Ezeket a szövegeket sohasem énekeltem, mert nem íródott hozzájuk olyan zene, ami ezt lehetővé tette volna. Így most nagyon izgulok, hogy ebben a formában megállják-e a helyüket.

Miért most jött az ötlet, hogy ezeket újra elővegye?

– Mindig több ötleten dolgozom, és így jutott eszembe, hogy a hatvanas évek közepén láttam Mensáros László *XX. század* című előadóját, ami teljesen magával ragadott. Verseket és prózarészleteket mondott, minden külsőség nélkül. Ehhez jött röviddel utána Latinovits Zoltán *Ady*-estje, ami még inkább „betette nálam a kaput”. Mindaddig csak olvastam a verseket, nem tudtam arról, hogy ez az előadói forma egyáltalán létezik, hogy elmondva, a pódiumról még erősebbek a versek, a prózai szövegek. A koncertjeimen is kezdtem efféléket bedobni. Mindig fontosnak tartottam a dalok közötti összekötő szövegeket. Mivel minden előadásom más volt, nemcsak a repertoárt, hanem ezeket a dalok közötti szövegeket is állandóan változtattam. Sőt, a legtöbbjük a színpadon jutott eszembe, arra a hatásra reagáltam, ami a közönségtől jött. Így mondtam Biblia-idézeteket, nagy költők sorait, vagy az MSZMP Központi Bizottságának május elsejei jelszavait, a trágár Toldit és így tovább...

Hogyan tekint magára? Költő, aki verseket ír, amiket mások megzenésítenek? Vagy „csak” dalszövegek ír?

– Ma már bárki nevezheti költőnek magát, ha kirak pár sort az internetre. Ezzel szemben úgy gondolom, hogy a költészet ennél sokkal több. Vannak alapvető formái, ritmusa, szabályai, van elégia, óda, szonett és így tovább. Ahhoz, hogy valaki költő lehessen, ismernie kell ezeket. Annak idején tanultam irodalmat az egyetemen, de ezt a tudást sosem használtam, sőt mára el is felejtettem. A rövid válasz: dalszövegeket írok, nem verseket.

Mi a különbség vers és dalszöveg között?

– A dalszöveg formailag sokkal egyszerűbb, de tartalmilag nem feltétlenül. Egy jó dalszöveg többet ér, mint egy közepes vers. Manapság rengeteg ember költőnek nevezi magát, miközben azzal, amit ír, nem tudja megszólítani a közönséget. Ők egy szűk, sértett kör, az „Irodalom Birodalom”, ahová sohasem akartam tartozni, annak ellenére, hogy könyveket, novellákat írtam, és ezek eljutottak az emberekhez. Közepes bluesénekes vagyok, nem költő.

Hogyan születnek a szövegek – versek, dalszövegek? Vannak ötletek, sorok, rímpárok, és azokból alakul, fejlődik ki a végleges verzió, vagy egyben ír meg egy-egy szöveget?

– Nincs bevált módszerem. Mivel nyitottan járok az életben, naponta érnek különböző hatások, amelyek lenyomatai a legváratlanabb helyzetben törnek ki belőlem. Az életem a szövegeim forrása. Szeretet, humor, harc, pimaszság...

Amikor dalszöveget ír, már hall is valami zenét?

– Mindenféle zenét hallgatok, Bachot, magyar népzene, blues, rock and rollt vagy humoros kuplét, ám az írásban ezek nem befolyásolnak. Mozart vagy a Doors mellett is írhatok bármilyen dolgot. A zeneszerzés meg a zeneszerzők dolga.

És mikor és mitől megy jól a közös munka, amikor – ahogy mondja – összeír szöveg és a zene?

– Sokáig dolgoztam Póka Eggonnal, akinek nem kellett mondanom semmit. Ösztönösen éreztük egymást. Aztán voltak mélypontok, de újabb és újabb csúcok is... Nem árt, ha a zeneszerzőt érdekli az irodalom. Ám ez ritkaság. Volt olyan zenész a bandámban, aki panaszkodott, hogy nem érti a szövegeimet. Akkor mit keresett itt? Pénzt.

Mindig előbb volt a szöveg és aztán a zene, vagy ír zenére is szöveget?

– Azokban a dalokban, amiket én énekelek, mindig előbb volt kész a szöveg. Kivételt jelentenek azok, amiket lefordítottam – többek között a Doors, a Rolling Stones és Bob Dylan dalait. És kész zenére is írtam szövegeket, ilyen a Kextől a *Csillagok, ne ragyogjatok*, vagy a Koráltól a *Hazafelé*. Jópárat írtam a P. Mobilnak is, mint például a *Honfoglalás* vagy a *Miskolc* – ezek annyira megtetszettek Schuster Lóránt menedzsernek, hogy jónéhányszor saját nevén adta ki őket. Magyarországon ilyesmi is megtörténhet egy-két dalszöveggel.

Lesz az előadásnak története, sztorija?

– Nem kell történet, a szövegek visznek előre az időben és az én életemben. A rendszerváltással indul és a maig jutunk.

Akkor másként kérdzem: milyen érzelmi, közérzési ívet jelent ez a harmincöt év Hobo számára?

– Csalódást.

KORNIA ISTVÁN

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Túlélő trallalla

*Láttalak tegnap a címlapon, oly büszkén magyaráztad,
Hogy becsület a záloga a megbízhatóságnak.
Hogy megtaláltad magad, és nem szégyelled a múltad,
Töretlenül haladsz az úton, ahogy azt másoktól tanultad.*

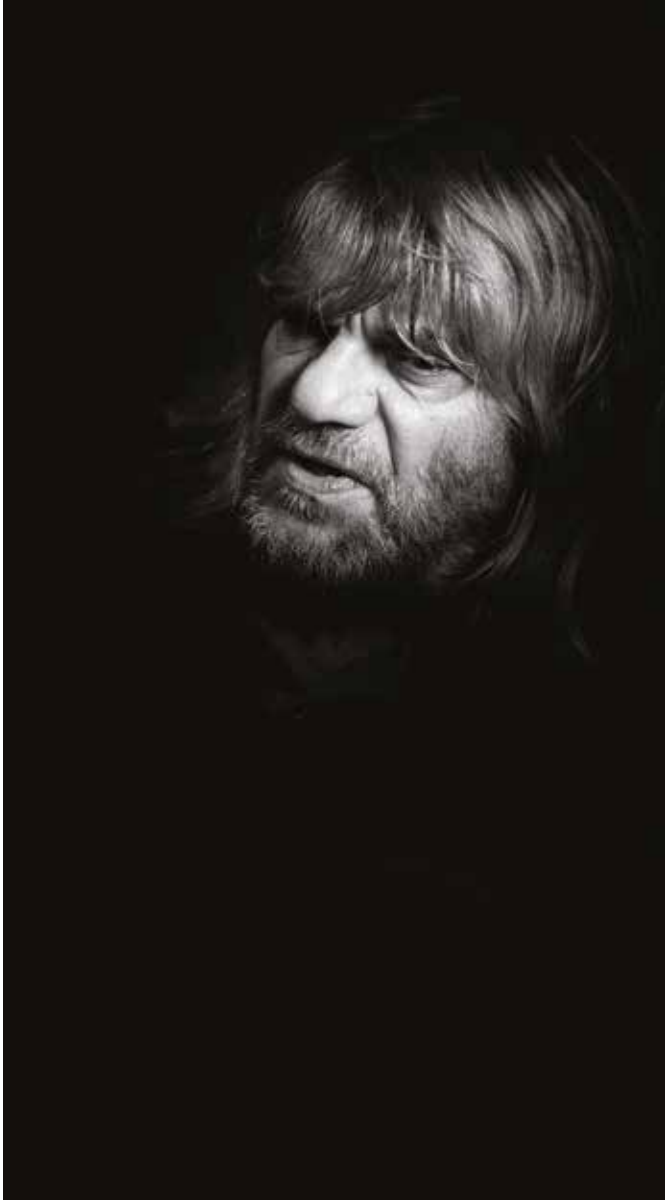
*Te mutattál utat Mohácsnál a török seregeknek,
A Gestapónak te írtál ezer névtelen levelet.
Hosszú listát körmöltél, mikor az oroszok bejöttek.
Hóbérkézre adtad Pesten a kölyök felkelőket.*

*Te fújtál riadót, mikor a Fertő tóban úsztam.
Küldted rám a kutyákat, mikor a drótok alatt kúsztam.
Te zsaroltad meg a fiút, köpje be az apját, az anyját.
Te voltál a szomszéd, mikor a bujdosót elkapták.*

*A kulcslyukon át lestél, amikor a szamizdatot nyomtát.
Ott mentél a nyomukban, mikor a röplapokat hordták.
Te vitted fel a zsarukat a Galamb utcába.
Hatvannyolcban tankkal vonultál be Csehszlovákiába.*

*Te zúztad szét a Kexet, úztad el a Syriust,
Te tiltottad be a Tortát és a Moszkva tér blues.
Pépesre verettél és lefújattál egy koncert után Tatán.
A képembe röhögtél: Most hol a főelvűtárs apám?*

*Önként nyaltad fényesre a rendőrök csizmáját,
S már időben megtudtad a változás óráját.
Most is itt vagy velünk, és tudod, ki mit tesz, mit akar,
Nemzetközi voltál, de ma te vagy a legmélyebb magyar.*

Hallgatni Hobót

Az idén nyolcvanéves Hobo élő történelemkönyv, tanúja sok-sok évtizednek, amelyekről a maga egyedi és az életműve által hitelesített nézőpontból mesél. Szeretem hallgatni Hobót. Már több mint húsz éve hallgatom a történeteit zenéről és a zeneiparról, a kommunista világról, a rendszerváltásról, a kapitalizmus betöréséről, politikáról, a kulturális élet átalakulásáról... Amikor előadást készítünk – talán már tucatnyinál is több van a hátunk mögöttünk –, a munka része, hogy mesél, sztorizik, emlékezik.

A *Túlélő trallalla* című előadásunk sorvezetőjét azok a dalszövegek adják, amelyeket Hobo fontosnak tart, de vagy '89 előtt nem jelenhettek meg, vagy nem készült hozzájuk olyan zene, amit szívesen énekelt volna. Hetvennél is több ilyen szövegből végül azokat válogatta ki, amelyekkel a rendszerváltástól indulunk a mába, de egy-egy verssel azért vissza-visszanyúlhatunk az időben a rendszerváltás előtti korba is. A dalszövegek, versek előadása között pedig majd felidézi Hobo, milyen impulzusok, örömek és fájdalmak, miféle események és körülmények vannak egy-egy remek sor, versszak mögött. Az előadás tulajdonképpen olyan, mintha Hobo maga ütné fel életművének nagy könyvét, lapozgatna életében és lelkében, és ezen keresztül az elmúlt három évtized történetében. Rendezőként az a dolgom, hogy megteremtsem azt a színpadi a helyzetet, amiben Hobo mesél, és mi hallgathatjuk őt.

VIDNYÁNSZKY ATTILA

*Úr is voltál, elvtárs is. Lapulsz, de tudom, hogy itt vagy,
Mindent látsz és mindent felírsz, a véred békén nem hagy.
Valakinek most is kellesz, valaki majd felhasznál,
A dzsungelben, a vadállatok között folyton ott jár a sakál.*

*Hallom, ahogy sompolyogsz mögöttem,
Mint egy kamaton hízott lusta kandúr,
Fényes pofádon lecsorog a zsír,
Tolvaj vagy, nem rabló vagy pandúr,
Csóválod a farkad, ha szembejön a kopó,
Allsz a tömegben, tapsolsz is, ha kell.
A Hegedűs vagy? Vagy a Gitáros?
Elkaplak egyszer, hidd csak el!*

*És ennyi év után is eljön majd az óra,
És mind a hét neved felkerül az ajtóra,
Hiába bújsz az ágy alá, vagy a metrón a klotyóba,*

*És én lenyomom a kilincset, és megáll a falióra,
Elfogy a hét életed, s odapiszkolsz a padlóra,
De én nem ütök meg, nekem az is elég,
Ha mindenki megtudja, ki voltál és ki vagy még,
Élj a Dombon tovább, dagadt Júdás, lompos hülye,
Bennem nem él a bosszú, csak a rock and roll dübe.*

*Láttam a múltkor tévében, hogy a magyarok vertek egy romát,
Aztán pár héttel később egy másikban a romák egy magyar tanárt.
Európa ránk vár és figyel, és én tudom, te szítod a lángot,
Nem oltja el senki, pedig lassan elborítja az országot.
Elborítja az országot. Elborítja az országot.*

Túlélő trallalla, trallalla, trallalla...

Candide vagy a radikális optimizmus

Egy átlagos fiatalember kalandjai a „lágy apokalipszisben”

– Azért kezdett foglalkoztatni a Candide, mert olyan világban élünk, amelyben a legkevésbé sem könnyű derűlátónak lenni. Annyi szörnyűség zajlik a világunkban, amitől viszolygunk, de amiket nem tudunk megváltoztatni. Hogyan lehetünk mégis optimisták úgy, hogy közben nem vagyunk vakok – mondja az előadás rendezője, Alexandar Popovski, aki David Jakovljević szerb drámaíró Voltaire regényéből készült színpadi adaptációját vitte színre.

– „Műveljük kertünket!” – ezzel a gondolattal zárja regényét Voltaire. Hányszor halljuk ezt a filozófiát a mindennapjainkban?! Kit érdekelnek a világ viharai? Ki foglalkozik a bajokkal? Háborúkkal? Globális felmelegedéssel? Mi csak műveljük saját kertünket! Csakhogy a világ megváltozott, s ez többé már nem működik. Merthogy a világ maga vált egy nagy kertté.

Nem tehetünk úgy, mintha minden rendben menne, miközben a szomszédban vagy Palesztinában háború dúl, állandó krízisben vannak a társadalmaink – vészjósló fejlemények, amerre csak nézünk. Meg kell értenünk, hogy ha nem műveljük az egész kertet, akkor nem lehetünk boldogok.

S hogy kicsoda ma Candide? Popovski főhőse egy látszólag apolitikus fiatalember, aki a Covid-járvány alatt szocializálódott, tele van szorongással és félelemmel, de lassacskán ráébred, hogy küzdenie kell ezért a viláért. Újrat háborúk, katasztrófák és borzalmak kísérik szerte a világon, amelyek ellentmondanak mestere, Pangloss tanításainak: „e világ a legjobb minden elképzelhető világ közt”. Az előadás egy képzeletbeli közeljövőben játszódik, a „lágy apokaliptikus” világban, abban a jövőben, amikor az atomháború még nem tört ki...

EZT IS NÉZZE MEG!

videóajánló az előadásról

Voltaire

Candide

vagy a radikális optimizmus

Voltaire Candide című regénye nyomán írta:
David Jakovljević

Candide – BORDÁS ROLAND | Pangloss doktor – RÁCZ JÓZSEF | Kunigunda – SIPOS ILKA | Paketa – BUBIK RÉKA E. H. | Öregasszony – KRISTÁN ATTILA | Marta / riporter – KATONA KINGA | Cacambo – HERCZEGH PÉTER | Báró Jr. – BERETTYÁN SÁNDOR | Főinkvizítor / bár / dervis / kormányzó / kocsmáros – TÓTH LÁSZLÓ | – ALTRUISTA / DON ISAHAR / KERESKEDŐ – KOVÁCS S. JÓZSEF | Rendőr / katona – HOLLÓ PATRIK e. h. | Ivócimbora / katona – FICSÓR MILÁN e. h.

Magyar szöveg: Verebes Ernő, Szabó Réka
// Dísztettervező: Vanja Magic // Jelmez: Mía Popovska // Zeneszerző: Kovács Adrián // Video design: Denis Golenja // Dramaturg: Szabó Réka

Rendező: ALEKSANDAR POPOVSKI

mikor? hol?

december 27. – 19 óra
december 28. – 15 óra
január 23. – 19 óra
Nagyszínpad

Szarka Tamás

Esthajnal

cigányballada Makszim Gorkij Makar Csudra című elbeszélése és A cigánytábor az égbe megy című film nyomán

Játsszák: BLASKÓ PÉTER, BERETTYÁN NÁNDOR / HERCZEGH PÉTER, KATONA KINGA, RÁCZ JÓZSEF, NYÁRI OSZKÁR m. v., NAGY MARI, BODROGI GYULA / MIKÓ ISTVÁN m. v., SZARVAS JÓZSEF, KRAUTER DÁVID, SZILÁGYI ÁGOTA, POLYÁK ANITA, BATTAI LILI LUJZA, BABINDÁK ERNŐ m. v., DOBOS JUDIT m. v., GÁBOR ANITA m. v. / BAKONDI JÁZMIN m. v., FARKAS RAMÓNA m. v. / FENYVESI KRISZTINA m. v., BORDÁS ROLAND, MADÁCSI ISTVÁN, CSABAI JÓZSEF MÁRK m. v., TOMPA ATTILA m. v., SÉRA DÁNIEL, SÁNTA GERGŐ m. v., SZEVERÉNYI BARNABÁS m. v.

Közreműködnek: a Magyar Nemzeti Táncegyüttes táncosai, a Karaván Színház művészei, a Baross Imre Artista- és Előadóművészeti Akadémia növendékei

Díszlet: Galambos Péter // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Táncosok jelmezei, táncdramaturg, koreográfus: Zs. Vincze Zsuzsa

Társrendező, koreográfus: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

január 2. – 18 óra • Nagyszínpad
január 3. – 15 óra • Nagyszínpad

Esthajnal

Szarka Tamás cigányballadája – zenés színház a Nemzetiben

– A szerelemről, a szenvedélyről, nem utolsósorban pedig a végtelen szabadságvágyról szól az *Esthajnal* című zenés játék – mondja az ősbemutató rendezője, Vidnyánszky Attila. – Két fiatal, Lojko és Esthajnal szerelmének történetét a vén Makar Csudra meséli el. A két fiatal egymásba szeret, de a szerelem mindent elsöprő érzése mégis béklyó számukra, mert útjában áll a szabadságuknak... A fő szál egy cigány Rómeó és Júlia történet, ami abban különbözik Shakespeare művétől, hogy amíg ott a családok kibékíthetetlen viszálya gátolja meg a szerelem beteljesedését, itt nálunk a két fiatalban tomboló érzések vezetnek a tragikus, mégis felemelő végkifejlethez. Ahogy a darabban Esthajnal mondja a fiúnak: „Téged szeretlek, de a szabadságot jobban szeretem, mint téged”. Sok kortárs előadás született a romák hétköznapi életéről, a társadalmi helyzetük gondjairól, a szegénységről, a kirekesztettségről és mindezek okairól, és arról is, hogyan lehetne ezeket megoldani – de én nem ezt akarom megmutatni. Egy idealizált, romantikus képet akartam festeni, hogy ebben a cigányság a szabadság metaforája legyen – fogalmazza a rendező.

– Az *Esthajnal* különleges előadás a Nemzeti művészeivel, a Nemzeti Táncegyüttessel, a Karaván Színház roma színészeivel, a fiatal akrobatákkal a Fővárosi Nagycirkusból, és a két gyönyörű lóval, a hófehér és a fekete paripával – mondja a szerző, Szarka Tamás. – A színpadon párhuzamosan történnek az események, az egyik hangulatból a másikba húzzák-sodorják a nézőket. Egy pillanatra se áll meg az előadás, egyik kép a másikba folyik, aztán már lendül is tovább. Száll a színház, és mi repülünk vele...

EZT IS NÉZZE MEG!

videóajánló az előadásról

Macskajáték

Örkény István tragikomédiája – Orbán Béláné harca a világgal

„E groteszk történet főhőse özvegy Orbán Béláné, s a darab valójában az ő véget nem érő vitája, szájkodó, alakoskodó, még a hazugságtól sem visszariadó pörlekedése mindenkivel, aki körülveszi: a lányával, a szomszédnőjével, Paulával s legfőképpen az ő München közelében élő néjével, Gizával. Körömszakadtáig barcol, hogy zűravaros, értelmetlen és reménytelen szerelmét ráerőszakolja a világra. Megvan benne minden, amire az ember képes: egy piaci kofa nagyszájúsága és egy görög tragika fensége. Mit is tehetne mást? Orbánné a természet törvényei ellen barcol, mert semmibe veszi az öregséget, és hadat üzen a baláknak” – írta Örkény István a *Macskajáték* elé.

– A szerelemtől ez a hölgy, aki már hatvan fölött van, egyszer csak elkezd úgy viselkedni, mint egy kamasz lány, és ebben van valami fájdalmasan szép. Nem szirupos történet, Örkény bölcs humora szövi át – mondja Udvaros Dorottya, aki Orbánnét alakítja a Nemzeti Színház előadásában.

Szász János rendező szerint, ha az ember mindig beletörődne abba az élethelyzetbe, amiben van, és megelégedne vele, akkor semmi nem változna, és nem is hinne abban, hogy változhat még az élete. – Ez fontos. A darab szerint megéri nyugtalannak lenni és nem elfogadni a dolgokat. Legfeljebb eljön a kijózanodás pillanata ebben az örült versenyfutásban. Orbánné folyton rohan, és a végére bizony elfárad. Rá kell jönnie: lehet, hogy ez volt az utolsó esélye az életben, hogy még egyszer valami fontos történjen vele...

A *Macskajáték* először regényként jelent meg 1965-ben. A színpadi változat ősbemutatója 1971-ben Szolnokon volt,

pár hónap múlva pedig a Pesti Színházban került színre, Sulyok Mária és Bulla Elma főszereplésével. Mindkettő rendezője Székely Gábor volt.

A *Macskajáték* a Nemzeti Színházban kiváló művészek jutalomjátékára teremt alkalmat, és igaza van ezúttal is Sulyok Mária jövődőlésének: „a *Macskajáték* talán mást jelent majd, megváltozhat a darab hangvétele, üzenete is, de a siker nem pártol el tőle. Orbánné mindannyiunkat túlél.”

Örkény István

Macskajáték

Orbánné – UDVAROS DOROTTYA m. v. | Giza – GYÖNGYÖSSY KATALIN m. v. | Egérke – NAGY MARI | Csermlényi Viktor – BLASKÓ PÉTER | Paula – TÓTH AUGUSZTA | Illus, Orbánné lánya – SZILÁGYI ÁGOTA / KATONA KINGA | Józsi, Orbánné veje – MADÁCSI ISTVÁN | Cs. Bruckner Adelaida – ANDAI KATI m. v. | Pincér, Schwester – FÜLÖP TAMÁS m. v.

Díszlet: Vereckei Rita // Jelmez: Szakács Györgyi

Rendező: SZÁSZ JÁNOS

mikor? hol?

december 27. – 15 óra • Gobbi Hilda Színpad

január 7., 9. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

a mű a Proscenium Szerzői Ügynökség engedélyével kerül előadásra

Nagy Mari, Udvaros Dorottya

EZT IS NÉZZE MEG!

videóajánló
az előadásról

EZT IS NÉZZE MEG!

információk,
képek
az előadásról

Olasz szalmakalap

Utánam a nászmenet! – egy esküvői nap komédiája

Az esküvője napján a párizsi aranyifjú, Fadinard lova véletlenül megeszi egy éppen házasságot törő asszony szalmakalapját. A hölgy és lovagja arra kényszerítik Fadinardot, hogy szerezze vissza a kalapot, mert a hölgy különben lebukik a megcsalt férj előtt. Egyetlen hasonló kalap van még Párizsban, azt mindenáron meg kell találni. Fadinard a mit sem sejtő násznéppel a sarkában kalapkeresőbe indul keresztül-kasul a városon...

Eugène Labiche (1815–1888) a maga korában az egyik legnépszerűbb és legtermékenyebb színpadi szerző volt. Száznál is több zenés bohózatot, komédiát, vígjátékot, úgy nevezett vaudeville-eket írt, amelyeket a legnevesebb francia színházakban játszottak. A Marc-Michellel közösen írt Olasz szalmakalapot 1851-ben mutatták be Párizsban, és állítólag a színház igazgatója akkora hülyeségnek tartotta, hogy el se ment a premierre. A darab kirobbanó siker lett, és nemcsak a szórakozni vágyó nézők tetszését vívta ki, hanem a kritikusok elismerését is, népszerűségét máig megőrizte.

– Az Olasz szalmakalap szintisza színház – mondja Silviu Purcărete rendező. – Ebben a műben nincs túl nagy gondolatiság, viszont nagyon dinamikus, teatrális. Nincs mögötte bonyolult, összetett, kész filozófia, ez tiszta komédia. A komédia pedig az emberi vonások tanulmányozásának egyik módja. Az a bizonyos tükör pedig talán nem is görbe, amiben torznak látjuk magunkat, hanem olyan, ami kiemeli, felnagyítja az emberi furcsaságokat. De hát, ez a komédia...

A rendező Silviu Purcărete, akinek a munkásságát jól ismeri a magyar közönség, mindig meglep, elbűvöl és megrendít a művészetével. Az Olasz szalmakalap előtt két előadást is rendezett a Nemzeti Színházban (Ahogy tetszik, 2014; Meggyeskert, 2019), és több előadása aratott hatalmas sikert a Madách Nemzetközi Színházi Fesztiválon (Gulliver utazásai, 2016; Faust, 2017; Az ember tragédiája, 2021; A megcsalt hercegno története, 2023).

Eugène Labiche – Marc-Michel

Olasz szalmakalap

Fadinard – HERCZEGH PÉTER | Nonancourt – TRILL ZSOLT | Beauperrhuis – SZARVAS JÓZSEF | Vézinet – SCHNELL ÁDÁM | Tardiveau – VARGA JÓZSEF | Bobin – PALLAG MÁRTON | Émile Tavernier – KRISTÁN ATTILA | Félix – RÁ CZ JÓZSEF | Achille de Rosalba – BODROGI GYULA / RÁTÓTI ZOLTÁN | Hélène – POLYÁK ANITA | Anais – KATONA KINGA | Champigny bárónő – SZÜCS NELLI | Clara, divatárusnő – SÖPTEI ANDREA | Virginie – SZILÁGYI ÁGOTA | Clotilde – SIPOS ILKA | Clown-díszítők – KRAUTER DÁVID RÓBERT, WINKLER TAMÁS ÁBEL

továbbá: zongorista, karmester: Beellus Csilla | násznép: Bangó Ernest e. h., Holló Patrik Albert e. h., Steinhuis Raul e. h. | közreműködnek még az SZFE II. évfolyamos hallgatói.

Stella Adorján fordításának felhasználásával Silviu Purcărete szövegkönyvét románból fordította, dramaturg: Kulcsár Edit Ágota // Díszlet, jelmez: Dragoș Buhagiar // Zene: Vasile Șirli // Dalszöveg: Silviu Purcărete // A dalszövegeket fordította: André Ferenc // Korrepetitor: Bellus Csilla

Rendező: SILVIU PURCĂRETE

mikor? hol?

december 29. – 19 óra • Nagyszínpad
december 30. – 15 óra • Nagyszínpad
január 16., 17. – 19 óra • Nagyszínpad

King Lear Show

Példázat a hatalomról

A *King Lear Show* egy népszerű televíziós csatorna stúdiójában játszódó grandiózus valóságshow, amelyben élő közvetítések, háborús krónikák és reklámok váltogatják egymást – és időnként a nézőket is bevonják a játékba. A darab szerzőjét, Kirill Fokint a *Lear király* című dráma inspirálta, ugyanakkor a történet – megőrizve az eredeti Shakespeare-mű néhány motívumát – egyfajta groteszk parafrázisként gondolja újra egy kiöregedett uralkodó lemondásának és megőrülésének folyamatát.

Az előadás cselekményének középpontjában a Lear Corporation, a világ legnagyobb médiaholdingja áll, amelynek a jövője forog kockán. A vállalat elnöke, Lear próbára akarja tenni a három lányát, hogy eldönthesse, kire hagyja cégbirodalmának vezetését. Váratlan fordulat következik: Learnek egy próbatételt kell kiállnia – ami egy élő show-műsorban történik meg vele. Ő talán az egyetlen olyan szereplő, aki elhiszi, hogy mindaz, ami a színpadon zajlik, maga a valóság...

– A *King Lear Show* Learje nem klasszikus hóstípus. A mi előadásunkban egy médiamágnás, aki cinikus korunk szabályai szerint építette ki vállalatbirodalmát, és az utódlás pillanatában a saját csapdájába sétál. Örökösjelöltjei, vagyis három lánya egy rendkívül cinikus „játékot” játszik vele: egy valóságshow főszereplőjévé teszik apjukat. Ez a helyzet felkészületlenül éri Leart, aki fokozatosan csúszik a cinizmusból az örületbe – mondja az előadás rendezője, Valerij Fokin.

Tragikomikus színpadi látomás az előadás, amelyben felbukkannak Shakespeare-idézetek is, és a főszereplő örült lázalmán keresztül Lear szelleme szólítja meg a közönséget. A nézők pedig végül rádöbbenhetnek, hogy talán ők is ugyanolyan részesei voltak ennek a valóságshow-nak, mint maguk a szereplők. A mai világunkat egy alternatív univerzumban ábrázoló előadás révén Shakespeare eredeti műve egészen más, újfajta értelmezést nyer.

Kirill Fokin

King Lear Show

való világ két részben – Shakespeare Lear király című műve nyomán

Lear, a Lear Corporation elnöke – SCHNELL ÁDÁM | Goneril, Lear leánya – SÖPTEI ANDREA | Regan, Lear leánya – TÓTH AUGUSZTA | Cordelia, Lear leánya – POLYÁK ANITA | Kent, műsorvezető – SZILÁGYI ÁGOTA | Gloster, műsorvezető – SZARVAS JÓZSEF | Edmund, Gloster törvénytelen fia – BERETTYÁN SÁNDOR | Edgar, Gloster fia – JUHÁSZ PÉTER | Asszisztens, Orvos, Hajléktalan – KOVÁCS S. JÓZSEF

valamint: BOGNÁR BENCE, KERÉK BENJÁMIN, KRAUTER DÁVID, WINKLER TAMÁS ÁBEL, SÉRA DÁNIEL

Díszlet, jelmez: Alekszej Tregubov // Koreográfus: Igor Kacsajev // Fordító, dramaturg: Kozma András // Videótervező: Bognár Ibolya // Zene: Gulyás Szabó Gábor

Rendező: VALERIJ FOKIN

mikor? hol?

január 25. – 19 óra • Nagyszínpad

január 26. – 15 óra • Nagyszínpad

EZT IS NÉZZE MEG!

videóajánló
az előadásról

Szilágyi Ágota, Séra Dániel, Polyák Anita, Schnell Ádám, Berettyán Sándor, Söptei Andrea, Tóth Augusztina

Don Juan

Egy negatív hős, az egyetlen őszinte a képmutatók között

Hogy Don Juan valóban létezett-e, pontosan senki sem tudja. A vakmerő nőcsábász hírében álló, a valláserkölcssel mit sem törődő spanyol nemesről már a középkorban is meséltek az emberek. A pokol tüzére jutott hűtlen csábító halála ellenére halhatatlanná vált.

– Molière komédiája tükröt tartott saját korának, s eszerint Don Juan egyértelműen negatív hős, de ez a mű mégsem egysíkú, mert alapvető tulajdonsága az ironia, ami kifürkészhetetlenné teszi: az udvari szerző színleg dicséri benne XIV. Lajos királyt, mi mégis a hatalom kritikáját olvassuk ki belőle – mondja Aleksandar Popovski rendező.

„Nincs már ebben ma semmi szégyellnivaló; a képmutatás divatos bűn, és minden divatos bűn erényszámba megy” – fogalmaz Molière, és ez a monológindítás jól mutatja, mennyire aktuális a Don Juan. Hiszen a képmutatás – ahogy minden korban – manapság is domináns tünet. Don Juan sosem hazudik. Az őszinte hódítási szándéka nem érne célt a környezete nélkül – fogalmaz a rendező, aki szerint manapság minden pillanatban ki vagyunk téve a csábításnak. A kapitalizmusnak, különösen a liberális kapitalizmusnak az a sajátossága, hogy megteremti a függőség környezetét számunkra: az elcsábulás függőségének feltételeit. Olyan világban élünk ma, amelyben minden dolognak ára van. Ez az ár meghatározza a dolgok iránti viszonyunkat.

Popovski Don Juanja egy művész, aki összeköti az eget a földdel: minden szavával és gesztusával vertikálisan kommunikál. Ennek az éggel való kapcsolattartásnak a vívóanyaga

a szerelem. Don Juan olthatatlan vágya, ami egyik nőtől a másikig hajtja, abból fakad, hogy – amint ezt korunkban is gyakran tapasztaljuk – Don Juan folyamatosan az eget fürkészi a tekintetével, vagy mindig a túlvilágra tekint, de közben a földön borzasztó dolgokat művel.

Molière

Don Juan, avagy a kőszobor lakomája

Fordította: Illyés Gyula, Gáspár Endre

Don Juan – BORDÁS ROLAND | Sganarelle – RÁCZ JÓZSEF
| Donna Elvira – BUBIK RÉKA e. h. | Egy titokzatos nő –
UDVAROS DOROTTYA m. v. | Gusmann, Pierrot, parasztleány
– BERETTYÁN SÁNDOR | Don Carlos – BERETTYÁN NÁNDOR
| Don Alonso / Salivando – KOVÁCS S. JÓZSEF | Don Luis,
Kőszobor – RUBOLD ÖDÖN | Koldus – VARGA JÓZSEF |
Charlotte – BARTA ÁGNES m. v. | Maturina – SIPOS ILKA |
Dimanche úr – TÓTH LÁSZLÓ | Donna Anna – KATONA KINGA
| Aireado – JAKAB K. TAMÁS

Díszlet: Numen/For Use + Ivana Jonke // Jelmez: Mia Popovszka
// Zeneszerző: Marjan Nekjak // Dramaturg: Verebes Ernő

Rendező: ALEKSANDAR POPOVSKI

mikor? hol?

január 30., 31. – 19 óra • Nagyszínpad

A KASSAI NEMZETI

BUDAPESTEN

2025 januárjában a Kassai Nemzeti Színházban született újjá a budapesti Rómeó és Júlia egy kétnyelvű különleges előadás formájában. Ez volt a két teátrum együttműködésének kezdete annak jegyében, hogy ne az esetleges bizalmatlanságok, hanem a közös sikerélmények vezessenek egy jobb, élhetőbb jövő felé, mert a színházművészet igenis képes hidak építésére a két nép között. Az elmúlt évben elkészült a kassai Nemzeti balett-társulat Anne Frank naplója című produkciójának budapesti verziója egy magyar színész közreműködésével. 2026 januárjában pedig szintén magyar szereplővel egészül ki a kassaiak Márai Sándor című táncelőadása.

Rómeó és Júlia

Kétnyelvű Shakespeare – határtalan szerelem

Ebben a kétnyelvű előadásban Rómeó családját, a Montague-kat a budapesti Nemzeti Színház művészei, a Júliáét, a Capuletteket a Kassai Nemzeti Színház művészei alakítják. „Két nagy család élt a szép Veronába, / Ez lesz a szín, utunk ide vezet. / Vak gyűlölettel harcoltak hiába, / S polgárvér fertezett polgárkezet” – írja tragédiájának előhangjában Shakespeare, sosem adva magyarázatot arra, hogy a két família viszálja milyen okra vezethető vissza – mondja az előadás rendezője, Vidnyánszky Attila. – Azért vállalkoztunk a kassai Nemzeti Színház főigazgatójával, Ondrej Šotthal arra, hogy egy határokon átívelő előadást hozzunk létre, mert mindketten hiszünk benne: a színjátszáson keresztül megvalósulhat Lőrincz barát drámabéli reménye: „Családotok haragja, e viszály itt / Talán e frigggyel szeretetre válik.” Az előadás premierje Kassán volt, 2025 januárjában, és azóta is műsoron van, Shakespeare egy év után újra Budapestre érkezik.

Anne Frank naplója

Táncelőadás a holokauszt egyik megrendítő történetéről

Egy zsidó család igaz története, amely a második világháború alatt Amszterdamban bujkált, majd röviddel a háború vége előtt a náci népiártás áldozatává vált. Anne Frank a második világháborúban tizenhárom éves korától, két évig rejtőzködött családjával egy amszterdami lakóház hátsó traktusában. Nem sokkal a háború vége előtt azonban a náci rezsim áldozata lett. Anne 1944 márciusában értesült a Radio Oranje felhívásáról, hogy feljegyzéseket várnak történeti gyűjteményükbe, elkezdte könyvbe foglalni jegyzeteit. A záró bejegyzés után néhány nappal azonban a katonák rájuk találtak, Annát és családját koncentrációs táborba hurcolták. Egyedül Anne apja, Otto Frank élte túl a háborút. A feljegyzéseket sikerült megőrizni, így a későbbiekben ő gondoskodott a kiadásukról. A Kassai Nemzeti Színház táncelőadásának egyetlen beszélő szereplője Anne, akit a budapesti előadásban Sipos Ilka egyetemi hallgató alakít.

Márai Sándor

Multimédiás táncelőadás

A multimédiás táncszínház a Kassán született és nevelkedett nagyszerű író és újságíró, Márai Sándor életéből és munkásságából merít. Az előadás alkotóit az idősen San Diegóban élő Márai emlékei, naplói ihlették, amelyek kassai gyermekkoráról, a szülőkhöz, a polgársághoz fűződő kapcsolatáról és az irodalom iránti szeretetről szólnak. Szó van bennük a halállal való találkozásról, az igazságért és a gondolkodás függetlenségéért folytatott küzdelemről. A produkció egy nem hagyományos színpad-nézőtér feállásban valósul meg – itt a közönség a színpad, a művész pedig a közönség részévé válik. Márai alakjai, gondolatai, eszméi a tánc nyelvén szólalnak meg – magát az író a budapesti előadásban Bordás Roland alakítja.

William Shakespeare:

Rómeó és Júlia

A budapesti Nemzeti Színház művészei: Rómeó, Montague fia – HERCZEGH PÉTER | Montague – RUBOLD ÖDÖN | Mercutio – BERETTYÁN NÁNDOR | Benvolio – PALLAG MÁRTON | Páris – BORDÁS ROLAND | Verona hercege – SCHNELL ÁDÁM | Péter, Júlia szolgája – RÁCZ JÓZSEF

A Kassai Nemzeti Színház művészei: Júlia, Capulet lánya – JANKA BALKOVÁ | Lőrinc barát – STANISLAV PITOŇÁK | Capulet – PETER CIBULA | Júlia dajkája – ADRIANA KRÚPOVÁ | Capuletné – HENRIETA KECEROVÁ | Tybalt – MARTIN STOLÁR | Sámson, Capulet szolgája – PETER ČIŽMÁR

Közreműködik a Kassai Nemzeti Színház balettkara

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol? | január 28. – 15 óra | január 28. – 19 óra • Nagyszínpad

A Kassai Nemzeti Színház és a budapesti Nemzeti Színház közös produkciója

Anne Frank naplója

Anne Frank – SIPOS ILKA e. h. | Otto Frank – MAREK ŠARIŠKÝ | Kitty, Anne képzeletbeli barátja – KLAUDIA SKOPINTSEV | Margot Frank – KRISTÍNA ZEMANOVÁ | Edit Frank – EVA SKLYAROVÁ | Peter Van Daan – ŠIMON STARIŇÁK | Van Daan asszony – SILVIA BORSETTI | Van Daan úr – SERGIJ IEGOROV | Dussel doktor – IGOR PASHKO | Miepgies – FRANTIŠKA VARGOVÁ | Viktor Kugler – DALIBOR FABIAN | Johannes Kleiman – MARCELL MEDVECZ | Lengyel fiú – GENNARO SORBINO ÉS A KASSAI NEMZETI SZÍNHÁZ TÁNCKARA

Forgatókönyv: Ondrej Šoth, Zuzana Mistríková // Jelmez: Ludmila Varossova // Film: Vaszil Szevasztyanov

Rendező-koreográfus: ONDREJ ŠOTH

mikor? hol? | január 27. – 11, 15 és 19 óra • nagyszínpadi nézőtér

A Kassai Nemzeti Színház és a budapesti Nemzeti Színház közös produkciója

Michael Kocáb – Zuzana Mistríková – Ondrej Šoth

Márai Sándor

Márai Sándor – BORDÁS ROLAND (budapesti Nemzeti Színház)

a Kassai Nemzeti Színház balett-társulatának művészei: Márai Sándor – GENNARO SORBINO | Lola – VLADA SHEVCHENKO | Mephisto: Šimon Stariňák és Tetiana Lubska | Márai anyja – EVA SKLYAROVÁ | Márai apja – SERGIJ IEGOROV | Donya – IGOR PASHKO | Énekes – FRANTIŠKA VARGOVÁ / KLAUDIA SKOPINTSEV | Márai fia – ERVÍN SZELEPCSÉNYI, továbbá a Kassai Nemzeti Színház balettkara

Dramaturgia és librettó: Zuzana Mistríková (Márai Sándor szövegeinek felhasználásával, Petr Kováč és Petr Macsovszky fordításában) // Díszlet: Andrej Ďurík // Jelmez: Andrii Sukhanov // Zene: Michael Kocáb

Rendező- koreográfus: ONDREJ ŠOTH

mikor? hol? | január 28. – 15 óra | január 28. – 19 óra • Nagyszínpad

A Kassai Nemzeti Színház Balett Társulata és a budapesti Nemzeti Színház előadása magyar nyelven

13. MITEM • 2026. ÁPR. 10. – MÁJ. 10.

Klasszikus művek, kortárs értelmezések

STUART MÁRIA

Robert Icke adaptációja Friedrich Schiller nyomán

Rendező: ANDREI ȘERBAN

Ion Luca Caragiale Nemzeti Színház | Bukarest, Románia

A Japán Togától az olasz Nápolyig, Kelettől Nyugatig számos jelentős társulat és érdekes előadás érkezik az egy hónapon át tartó 13. Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra (MITEM) a Nemzeti Színházba. Különleges élményeket, műfaji kísérleteket kínálunk a színházszerető közönségünknek – a hűségeseeknek és az újaknak. A teljes program januári meghirdetése előtt hat előadást ajánlok a figyelmükbe.

Sokszor kérdezik: hogyan áll össze egy-egy MITEM programja? Először is nagyon sok társulattal és színházi emberrel kerültünk partneri, baráti kapcsolatba az elmúlt tizenkét évben. Velük az egyeztetés folyamatos, szívesen látjuk vendégül legújabb előadásait. Fesztiválunk hírnevének köszönhetően érkeznek újabb és újabb javaslatok az egész világból, ezekből is válogatunk. Munkatársaink ellátogatnak nemzetközi fesztiválokra és bemutatókat néznek meg, hogy lássuk, hol, milyen újdonságok születnek. Van, amikor „aktualitások” is alakítják a MITEM műsort – legutóbb a török-magyar kulturális évad keretében több figyelmet kaptak a török előadások, most a szerb-magyar kulturális évadra figyelünk. Ugyanakkor vannak saját

A TIZENHARMADIK

Francia, japán, katalán, román, olasz társulatok is szerepelnek a 13. MITEM programján. A korábbi találkozók már olyan nagy sikert aratott alkotók térnek vissza fontos előadásaikkal, mint Suzuki Tadashi, Valère Novarina és Andrei Șerban. Fesztivál-díjas előadások, klasszikusok adaptációi, kortárs művek és egy Shakespeare-tragédia nyomán készült színház-kabaré-koncert is látható majd.

Hamarosan jön a teljes program, most egy kis előzetes kedvcsináló...

témáink – ilyenek az antropológiai színház, az autentikus színházi formák, valamint a nyelvi és etnikai kisebbségek – köztük a határon túli magyarok – színházi világa.

És nagyon fontosak a mesterek.

2026-ban olyan színházi mesterek térnek vissza hozzánk – Suzuki Tadashi, Valère Novarina, Andrei Șerban –, akik sajátos színházi nyelvet hoztak létre, és inspirációt adnak, példát mutatnak a következő generációknak. A legendás Suzuki új dimenzióba emeli Rostand klasszikusát, és a *Cyrano de Bergerac* – a szerelem, a vágyakozás és az önfeláldozás története – egy japán drámaíró fantáziavilágában kel életre. A MITEM közönsége már többször láthatta a kortárs francia színház egyedi hangvételű szerzőjének, Valère Novarinának az előadásait. A *Gondolatalakok* című produkciója a színház, a képzőművészet és az irodalom határán egyensúlyoz bravúrosan.

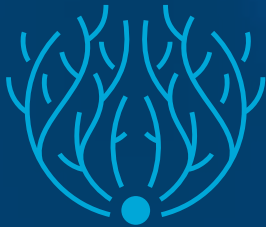
A bukaresti I. L. Caragiale Nemzeti Színház régi partnere, ezúttal a *Stuart Mária* című előadást hívtuk meg – rendezője Andrei Șerban, aki a „brit színház reménységeként” emle-

getett drámaíró és rendező, Robert Icke átiratában vitte színre Friedrich Schiller klasszikus művét. Ez az előadás 2025-ben a romániai színházi „Oscar”-on, az UNITER-gálán hét kategóriában kapott jelölést. Ugyanekkor az UNITER-zsűri döntése alapján a legjobb rendezés és legjobb előadás díját Albu István és a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulata kapta a *III. Richárd* előadásért – ez is látható lesz a MITEM-en.

Dél-Európából érkezik *A Macbeth Song* című kabaré-koncert-színház: a barcelonai La Perla 29 előadásának különlegessége a brit avantgárd, szürreális, punk kabarézenekar, a Tiger Lillies közreműködése. A Velencei Biennále programjába is beválogatott nápolyi Pinokkió Davide Iodice rendezésében messze túllép a mesén: a fabáb ezúttal nehéz sorsú mai gyerekek és fiatalok társává válik. Megrendítő, gyengéd és vadul emberi *Pinokkió* ez – a törekénység és a remény színháza.

És még sok izgalmas előadás várja Önöket...

KULCSÁR EDIT ÁGOTA főszervező

MITEM13-BÉRLET

13. MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ
NEMZETI SZÍNHÁZ, BUDAPEST • 2026. ÁPRILIS 10 – MÁJUS 10.

Vásárolja meg most 2026-os **MITEM bérletét!**

A MITEM bérletek minden esetben csak külön előadásra válthatóak be. Részletek: mitem.hu

3 előadásra szóló PRÉMIUM bérlet

13 900 Ft

4 előadásra szóló PRÉMIUM bérlet

16 900 Ft

Bármelyik előadásra felhasználható.

3 előadásra szóló NORMÁL bérlet

11 900 Ft

4 előadásra szóló NORMÁL bérlet

14 900 Ft

Kiemelt előadások kivételével felhasználható valamennyi előadásra.

Stúdióbérlet

12 900 Ft

Csak stúdiósínpadi előadásokra érvényes.

A NEMZET SZÍNHÁZA

MITEM- ELŐZETES

Ízelítő a tervezett programból

William Shakespeare

III. RICHÁRD

Rendező: ALBU ISTVÁN

Szatmárnémeti Északi Színház, Harag György Társulat |
Románia

GONDOLATALAKOK

Szöveg, festmény és rendezés: VALÈRE NOVARINA

Az Union des Contraires produkciója | Párizs, Franciaország

| fotó: David Ruano

William Shakespeare nyomán

A MACBETH SONG

Rendező: ORIOL BROGGI

La Perla29 | Barcelona, Spanyolország és Tiger Lillies |
London, Anglia

PINOKKIÓ

Rendező: DAVIDE IODICE

Teatro di Napoli & Interno5 | Nápoly, Olaszország

Edmond Rostand

CYRANO DE BERGERAC

Rendező: SUZUKI TADASHI

SCOT –Suzuki Tadashi Társulata | Toga, Japán

A teljes program meghirdetése 2026. január végén várható | mitem.hu

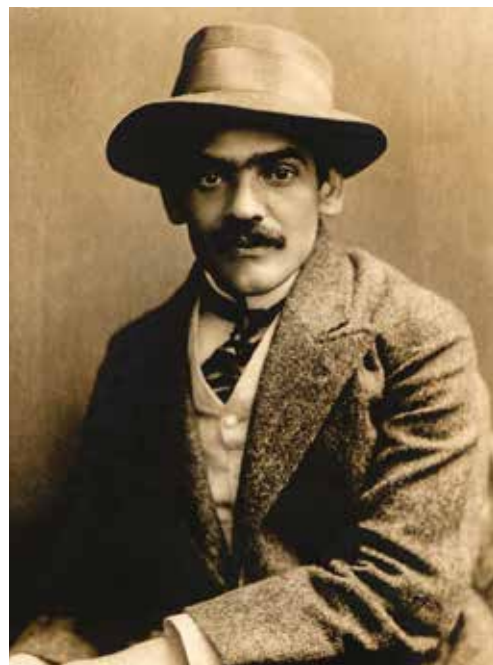
Keserédes szösszenetek – Anno 1925

Nagy Endre (1875–1938) a magyar kabaré egyik legmeghatározóbb alakja volt, aki estéről estére szellemes konferansziákat adott elő közönségének. Heti konferánsz címmel időről időre közölte rövid humoros írásait a két világháború között rendkívül népszerű, hetente megjelenő Színházi Élet című lapban. 100 évvel ezelőtt, 1925 decemberében ezzel a két rövid, keserédes – színházi tárgyú – eszmefuttatásával kedveskedett az olvasóknak...

Üres, tele

A színházigazgató, akinek tegnap üres volt a színháza, azt mondja: Világos, hogy mindennek ez az abnormis időjárás az oka! Hisz ez már nem is időjárás, ez már valóságos világkatasztrófa. Egy isten csapása, kérem! Pro primo, ez a szörnyű hideg deprimálja az emberek kedélyét. Úgy szólván ezt fizikailag is meg lehet magyarázni; a hidegben minden összehúzódik és az embereket kishitűvé teszi. Elvégre mindennek, életnek és életörömnök forrása a nap melege, és ha ez a meleg ilyen csökönyösen elmarad, lassanként az ember életörömei is elsenyvednek. Ez nagyon érthető. De nem is kell ilyen finom pszichológiai magyarázatokhoz folyamodnunk. Hiszen ebben a hidegben az ember már a kutyáját is sajnálná kivenni az utcára. Biz én bevallom, hogy ha egyszer ott ülhetek ilyenkor a jól befűtött szobában, még ha nekem fizetnének érte, akkor se mennék ki az utcára, nemhogy még én fizessek érte. Na és mint mindennek, ennek is megvan a maga gazdasági háttere. Ez a hideg egész egyszerűen kipumpolja az emberek zsebét. Mindenkinek ötször annyi szenet kell elhasználnia, mint amennyit a költségvetésében előirányzott és honnan veszi ezt a pénzt? Világos, hogy a szórakozásain spórolja meg. No már kérem, ha nekem fő a fejem, hogy hogyan fizessem ki azt a tíz mázsa szenet, biz én akkor nemigen fogok arra gondolni, hogy elmenjek egy színházba.

Viszont a színházigazgató, akinek tegnap tele volt a színháza, azt mondja: Világos, hogy ez a hideg csak jót tesz a színházaknak. Először is be van bizonyítva, hogy az emberek sohasem olyan életvidámak, mint télen. Nyáron sohse látni annyi kipirult arcot és annyi frissen topogó embert, mint télen. Minél nagyobb a hideg, annál nagyobb gyönyörűség beülni egy színházba és annak pompás, meleg atmoszférájában nézni a tropikusan kivágott női toaletteket és a színpad buja színpompáját. És minél hidegebb valakinek otthon a lakása, annál inkább

sajog benne a vágy, hogy beülhessen egy színházba, és ott egy estére elfelejtkezzék a természet zordságáról. Hogy a hidegben az emberek nem mernek kimenni az utcára? Ugyan, kérem! Statisztika van róla, hogy télen sokkal forgalmasabbak az utcák, mint nyáron. Csak menjen ön egyszer augusztusban Párizsba, és aztán menjen decemberben! Majd látni fogja a különbséget! És hogy az emberek fűtőanyagra költik a pénzüket? Na, már kérem! Én elhiszem, hogy vannak szerencsétlen szegények, akiknek a szén és fa is egy nagy rubrika, de nem hinném, hogy ezek színházba járnának. Ezeknek a melegben is van sok mindenféle szükségletük a színházon kívül, amire a pénzüket elkölthetik. Akik pedig színházba járnak, azoknál ez igazán nem számít. Hisz akkor éppúgy mondhatnók, hogy az emberek azért nem járnak színházba, mert egy kegyetlen szokás folytán naponta ebédelniük kell.

Igy beszél a két színházigazgató, és mindkettő érzi magában, hogy neki van igaza. Az egyiknek igaza van, mert üres a színháza, a másiknak meg, mert tele van.

„**A színház nem automatikusan működő szerv többé, amely naponta szabályosan megtelik közönséggel, mint a tüdő levegővel (végre egy hasonlat, amely nem sántít, mert az a közönség fajsúlya szerint egyértékű volt a levegővel), hanem tüzes szívű szeladon, aki mindig újból és újból hódítja meg imádottját, a húzódozó közönséget. Mert helyesen számol az a színházigazgató, aki abból indul ki, hogy modern embernek a színházra ép oly szüksége van, mint a falat kenyérre.**

Megint telik belőle

Nagy idők múltán, végre találkoztam a Jellel, amely a régi jó békekorszak visszatértét hirdette. November harmincadikán boltok, kávéházak, vendéglők, színházak, mulatók ásítottak az ürességtől, és a tulajdonosok mégis derűsen, megértő mosollyal mondták: – Ahá... persze, persze... hónap vége.

No, csakhogy ezt is megértük végre: a havi gázsi újból gazdasági tényező lett, akármilyen kicsi is, de miután elsején a sok mindenféle levonást szerencsésen megúsza – megint telik belőle ide is, oda is; hajtóereje eljut színházba, vendéglőbe, boltokba, kávéházakba, talán még a könyvesboltba is. Végre a könnyű pénzük után, akik a pénz értékét sem ismerték, annál kevésbé tudhatták hát, hogy milyen ellenértéket várhatnak érte, megjelent és működésbe lépett a jónak és rossznak régi, megbízható ítélkező testülete: a fix fizetésnek hatalmas osztálya.

A pénz újból nem papírcédula többé, amelyet bolond szelék kiszámíthatatlan szeszélye sodor ide-oda, hanem érem, amelyet gondos megfontolás után tűznek a legérdemesebbnek a mellére. Egészen biztosra veszem, hogy az a hirtelen föllendülés, amely mostanság a színházak körül észlelhető, ennek a következménye. A színházak sorban „belefeküdtek” a munkába, és most megint elkövetkezett az az idő, amikor érdemes jót csinálni.

Nem a telt házakon látszik meg ez, hanem az üres házakon, amelyek ezeket megelőzték.

A színház nem automatikusan működő szerv többé, amely naponta szabályosan megtelik közönséggel, mint a tüdő levegővel (végre egy hasonlat, amely nem sántít, mert az a közönség fajsúlya szerint egyértékű volt a levegővel), hanem

A Színházi Élet 1925 „karácsonyi” száma

tüzes szívű szeladon, aki mindig újból és újból hódítja meg imádottját, a húzódozó közönséget. Mert helyesen számol az a színházigazgató, aki abból indul ki, hogy modern embernek a színházra ép oly szüksége van, mint a falat kenyérre. De arra is számítania kellene, hogy kenyérnél nemcsak a kalácskenyér, hanem szűkös időkben a hadikenyér is az, és olyan kényeskedő még nem akadt, aki a hadikenyérrel be ne érné, amikor – más nincs. De színháznál – intelligens közönség előtt – csak a jó színház a színház. Intelligens ember könnyebben becsapja a gyomrát fűrészporból készült hadikenyérrel, mint a lelkét fűrészpórral bélelt színházzal. Egyszer volt Budán kutyavásár. A hadiszínházat csak a hadigazdagok tudták bevenni, és a hadigazdagok – hol vannak azok ma már! A tropikus korszaknak, amelyben gyom és nemes palánta egyformán burjánzott, vége van, és a mai hűvös, mérsékelt klímában meg kell feszülnie tehetségeknek és akaratnak, hogy kicsikarja a maga számára az életet. Ha tehát a színházak most tele vannak, ez annak a bizonyossága, hogy a színházak végre-valahára nem a hadigazdagok számára dolgoznak.

BLAHA LUJZA

(Rimaszombat, 1850. szeptember 8. – Budapest, 1926. január 18.)

Reindl Ludovika néven anyakönyvezték. Szülei vándortársulattal járták az országot, amelyben gyerekszínészként lépett fel. Pályája 1866-ban Debrecenben kezdődött. Ebben az évben ment feleségül Blaha János karmesterhez (bár még két házassága volt, első férje nevét megtartotta). 1871-ben a Nemzeti Színház népszínmű-, operett- és operaénekesnek szerződtette. 1875-ben átszerződött az akkor megnyílt pesti Népszínházhoz, melynek 1901-ig volt tagja. 1901-ben a Nemzeti Színház örökös tagja lett. Az első magyar (néma) filmekben is szerepelt.

Aki magyarrá tette Pestet

Blaha Lujza – egy élet a színpadokon

Ha napjainkban szóba kerül Blaha Lujza neve, általában a nagy színházteremtők egyikeként említjük Déryné, Jókainé Laborfalvi Róza vagy Fedák Sári társaságában. De ha kibontjuk életútjának izgalmas fejezeteit, sorra vesszük pályájának máig visszhangzó sikereit, aligha lehet kétségünk afelől: a száz éve távozott művésznő a magyar színjátszás legdiadalmasabb ikonja.

Már kisgyerekként indult el a színészet útján: énekes színészként bujdosó huszártiszt édesapa és színésznő édesanya gyermekeként vándortársulatuk állomáshelyén, Rimaszombaton született 1850. szeptember 8-án. Az édesapa színpadon vesztette életét a kassai kolerajárvány áldozataként. Mostohaapja, Kölesi Antal győri díszletfestő révén továbbra is a színház világában nevelkedett, többek között a Petőfi szívét is meghódító színésznő, Prielle Cornélia dajkálta. Kevés gyerekszínész mondhatja el, hogy már négyéves kora körül színpadon játszott, s hogy nyolcévesen már kritikát írtak róla: „*Dicsérettel kell ma megemlítenünk a kis Kölesi Lujzát, ki Mari, a gyáros leányának meglehetősen nagy szerepét meglepő színpadi otthonossággal, természetességgel s minden akadozás nélkül játssza, miért méltán megtapsoltattott. Ajánljuk szüleinek a kisgyermek további kiképeztetését, mert ily rejtett bimbókból nyílnak később a büszke rózsák.*”

VÁNDORSZÍNÉSZETTŐL A NEMZETIIG

„Dalos Lujzi” – ahogy becézték – „drámai művésznő” akart lenni, s az orsolyita apácák zárdai iskolájában társa is akadt, aki ugyanerről álmodozott: „*Győrben, fölmenve egy padlásra, nagy tragikái szerepeket tanulva, versenyt vagdaltuk magunkat a földböz Jászai Marival*”. A gyerekevek azonban nem voltak felhőtlenül romantikusak: „*Két dologra vágytam: Cipóra és Cipőre. (...) Annyit tudok, hogyha belesülök, nem kapok vacsorát. Ezt apa minden nap tízszer is elmondta.*”

A pályán szépen haladó, asszonnyá lett teátrista Debrecenben futott be: Szigligeti Ede, a Nemzeti Színház akkori igazgatója előbb titkárát, Paulay Edét küldte el, majd maga is elutazott az alföldi városba, hogy megnézzék Blaha Jánosnét, aki ekkorra már elvesztette férjét, a katonakarmestert, azt az embert, aki énekesi karrierjét megalapozta.

BLAHA LUJZÁRÓL MONDTÁK

» Dráma, opera, népszínmű, operetté, vaudeville, bohózat: kézcsofoló tisztelője vagyok valamennyinek s nem keresem közöttük a rangkülönbséget, Blahánénak pedig különösen hálás elismeréssel tartozom azért, hogy előkelő drámai tehetségével a népszínművet megneemesítette s az operette-nek tisztességet szerzett.”

Jókai Mór író

» Blaha Lujza művészete fáklya a színészeknek, melegítő tűz a közönségnek.

Varsányi Irén színésznő

» Az ünnepek sohasem a mieink, hanem a vallásalapítóké. Ünnepejünk hát meg apáink ünnepét: Blaha Lujzát.

Nagy Endre író

» A magyar dal valamennyi a szívemhez van tapadva s legkedvesebb emlékeim közé tartoznak. A legnagyobb gyönyörűség-gel mégis csak akkor hallom azokat, mikor eredeti forrásukból: Blaháné szívéből fakadnak.

Munkácsy Mihály festőművész

» Blaháné mosolyogni tanította meg a magyar nőket – egy emberöltőn át az ő mosolya tündökölt a legtöbb asszonyarcon.

Krúdy Gyula író

» Két kitüntetésem van. Az egyiket Ferenc Józseftől kaptam, ez aranyból van. A másikat, egy kétkrajcáros kis ibolyacsokrot, a harctéren szereztem: egy darabom főpróbáján, a felvonáskör sötét zűrzavarában, a Magyar Színház kulisszái mögött, lármában, porban, rohanó díszítők és lökdöső bútorosok kézitusájában Blaha Lujza tűzte a kabátomra.

Molnár Ferenc író

» Blahánéről pedig, kiről leveledben említést tettél, elég legyen, ha annyit mondok, hogy soha művész vagy művelt ember nem volt, kinek minden szavában annyi magyarság, zamatosság nyilatkozék meg, mint őbenne.

Haynald Lajos érsek Liszt Ferenzhez írt levelében

» Blaha Lujza a magyar nép dalos lelke. Az ő szépsége, az ő dicsősége a magyar nép dicsősége. Magyar zseni, aki azért volt nagyobb mindenkinél, mert tüneményes művészetét magyar földtől kapta.

Lehár Ferenc zeneszerző

» Blaha Lujzára, mint egy délutáni álomra, úgy emlékezem, mint a véletlen Csodára, amely minden embert elér egyszer s amelyre még emlékezni is drága kincs. A nemzet csalogányának nevezték őt. Adhatott-e ez a hálás nemzet nagyobb és szebb kitüntetést Blaha Lujzának? Ebben a meghatározásban benne van, hogy művészete nem egy színházé volt, de az egész nemzeté.

Janovics Jenő, színész, kolozsvári színházigazgató

1871. május 7-én volt az első fellépte a Nemzeti Színházban a *Tündérlak Magyarhonban* című daljátékban, majd egy nem mindennapi megtiszteltetés következett: ősszel az ő játékaival nyílt meg Budán a Várszínház.

A Nemzeti Színház akkor még zenés darabokat is játszott. Blaháné nemcsak azzal dicsekedhetett, hogy ő volt az első országos hírű operettprimadonna, de kiválóan teljesítette küldetését is: a pesti német színházakkal szemben ő vitte sikerre a magyar nyelvű operettjátást.

Rendkívüli diadalát azonban egy másik zenés műfaj, a népszínmű hozta meg: *„Valamennyi népszínműben ő a királyné parasztruhában (...) A „Huszárcsíny” markotányosnéja, a „Tündérlak” Marcsája, a „Csikós” Rózsija s a többi mind, mind oly nekivalók, mind oly egész, oly kedves bennök, hogy aki látta, s hallotta, sohase megy ki a fejéből. A „Háromszéki lányok” Katicája, a székegy katonalányok eredetiségével lep meg, mely székegyes kiejtésében épp oly határozottan nyilatkozik, mint gyönyörű dalaiban”* – írta a Vasárnapi Újság. A pályája végén bemutatott *Matyólakodalom* pedig meglepő módon a „dokumentumszínház” irányába vitte a hamis idillt megjelenítő műfajt: egy mezőkövesdi esküvő történetét vitték színre, s Blaháné játékát az a matyóasszony „segítette” a főpróbahétén, akinek a menyegzőjét hitelességre törekedve feldolgozták.

A „NEMZET CSALOGÁNYA”

Onnan kezdve, hogy az 1875-ben átadott Népszínház átvette a Nemzetitől a népszínművek játszását, az oda szerződő Blaháné neve egyet jelentett a népszínművel, s a magyar dallal, magyar lélekkel. Neki köszönhetően élte fénykorát a műfaj, melynek felvirágoztatásánál jóval nagyobb az érdeme: minden méltatója tárgyilagos tényként közli, hogy ő tette a német Pestet magyarrá, a századforduló előtt a németajkú lakók zöme gyakorlatilag egy nemzedék alatt nyelvet váltott: *„Oda kell sorolnunk azok közé a nagyjaink, álmeférfiak és városépítők közé, akik a modern magyar Budapestet megalkották, mert a város nemcsak kövekből és emberekből áll, hanem szellemből is. Blaháné azok közé tartozott, akik Budapestbe magyar lelket leheltek. (...) csodálatos varázssal, mely egyéniségéből kisugárzott, meg művészetének, dalainak hatalmával meghódította a magyar nyelv, a magyar lélek számára Budapest népét. (...) A Bach-korszak germanizáló irányja után a Blaha Lujza dalai hatalmas lendületet adtak a magyar zenének és ez a hatása kisugárzott az egész országra. A 70-es és 80-as évek folyamán egyik előmozdítója volt a magyar szellem terjedésének a fővárosban és a vidéken”* – méltatta 1926-ban bekövetkezett halálakor gróf Klebelsberg Kunó, a Bethlen-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere.

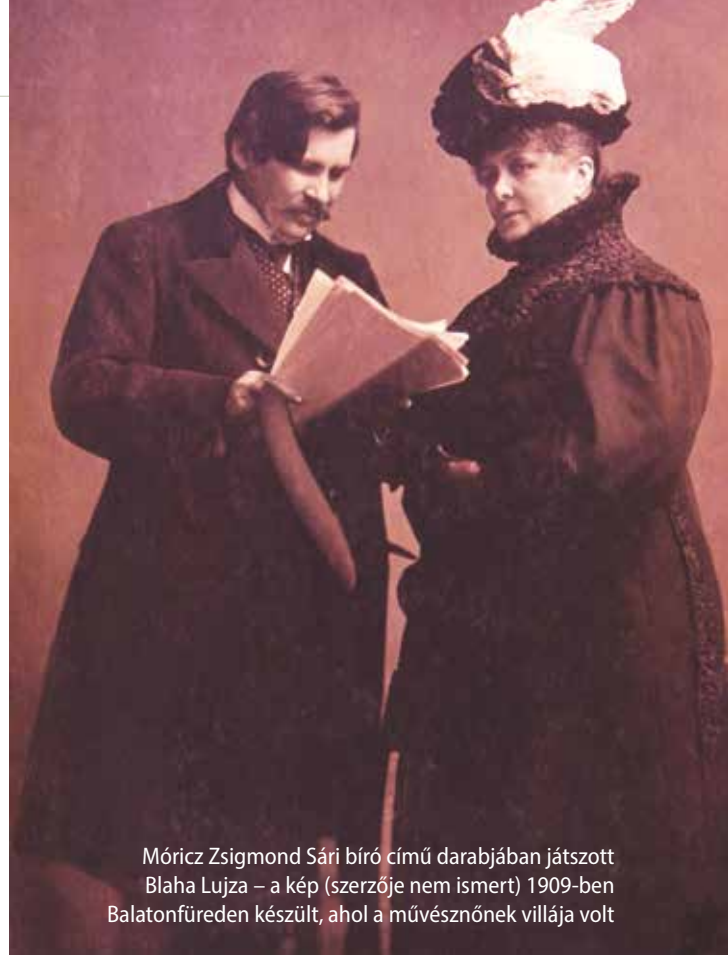
Természetesen a mozgókép sem maradt ki az életéből: kétszer forgatott, de mindkét film kuriózum. Nem maradhatott ki az első magyar filmből: a *Táncban* ő járta a csárdást, majd 1916-ban a pályakezdő Korda Sándor irányí-

tásával megörökítették utolsó nagy alakítását, Szigligeti Ede *A nagymama* című vígjátékának címszerepét.

Színházi jubileumai országos ünnepekké terebélyesedtek. Ezek sorában megint csak ő mondhatja el egyedül, hogy a színpadi ünnepségek során játszott színdarabba beírtak egy jelenetet, melyben felsorakoztatták a leghíresebb szerepeit, melyet a kor-szak vezető színésznői formáltak meg, s akik két szalagot adtak át a színen a következő feliratokkal: „*A magyar színművészet ezredéves aloé-virágának – a mezsei virágok*” valamint: „*A napraforgók – a napnak.*”

Bibliográfiája sem mindennapi: már a 25 éves művészi jubileumát díszes Blaha-albummal ünnepelték. A magyar irodalom színe-java hódolt előtte, hogy csak a legnagyobbakat soroljuk: Ady, Jókai, Krúdy, Mikszáth, Bródy Sándor, Hunyady Sándor, Móricz, Nagy Endre, Szép Ernő, Juhász Gyula, Pósa Lajos, Márai... 1920-ban jelent meg a naplója.

Blahánét a magyarság a nemzet nagyasszonyaként tisztelte, a Pestre érkező magasrangú vendégek számára pedig Pest kihagyhatatlan „nevezetességének” számított. Nézői között ott volt a walesi herceg, azaz a későbbi VII. Eduárd, Rudolf trónörökös, Ferenc József, a művészvilágból Ibsen is. Az uralkodóktól rangos kitüntetések kaptak: Ferenc József koronás arany érdemkeresztjét, valamint Milán szerb király Natá-

Móricz Zsigmond Sári bíró című darabjában játszott Blaha Lujza – a kép (szerzője nem ismert) 1909-ben Balatonfüreden készült, ahol a művésznőnek villája volt

BLAHA LUJZA MONDTA

» Komolyabb dologra vágyakoztam és megszerettem a népszínművet, amely inkább dráma, mint komédia. Olyanok ezek a parasztasszonyok, parasztleányok, mint mi; húsból és vérből valók, van szívük, van eszük, van igen sok bánatjuk és igen kevés örömük. Minden alakja a népszínműveinknek ilyen és csak magamat kell adnom, hogy igazképen ábrázoljam őket. A bús magyar dalok szívemből fakadnak és gyakran azon veszem észre magamat, hogy a közönséget akartam megírkatni és magam pityergék.

» Sokan kérdezték tőlem, hogy van-e lámpalázam? Hát biz én nem tudom, hogy mi az, amit érzek, mielőtt a színpadra kilépek, de mondhatom, nem kellemes érzés. Nem mintha nem tudnám a szerepemet, sőt úgy vagyok vele, hogy a másokét is majdnem szóról-szóra betanultam (...) Szerepemmel elkészülve megyek a színpadra és mégis

izgat valami, de ez csak addig tart, amíg kiléptem, aztán mintha kettévágták volna. Persze, addig ki nem lépek, amíg keresztet nem vetek magamra és a jó Istent nem hívom segítségül.

» A darab sikerét a közönség dönti el. Láttam én már elbukni jó darabot jól előadva, a gyenge darab sikerét gyengébb előadásban.

» A színésznek minden öröme a maga jó szerepében van; jaj de fáj az nekünk, ha azt, amit eljátszottunk sokszor, egyszer lemajmolja más. Nem adom a magamét másnak s nem vágyódom én sem a máséra.

» Csak azon szerepeimet szeretem, amelyeket én kreáltam, nem kell nekem a más dicsősége. Aki kikaparta a tűzből a gesztenyét, az egye meg; helyettem se nyúljon senki más a tűzbe.

» Láttam olyan kollégát akárhányat, aki amikor el kellett hagynia a színpadot, belebetegedett ebbe a szakításba: napról-napra fogyott, mint a holdvilág; az arca is sápadt lett, a szeme nézése meg olyan szomorú lett, mint azé, akinek halottja van. Hiába, a mi vérünk nem tud, nem akar megnyugodni.

» Sőhajunk száll Várad felé, könnyes szemmel gondolunk Aradra, Kassára, Pozsonyra, ahol vasbéklyóban van most a magyar dal és vájjon megérem-e én azt az időt, amikor megint vidáman hangzik a „ritka árpa, ritka rozs” és megvigasztalja a szíveket a Lavotta kesergője. (...) ha még megérhetném, hogy egyszer, csak egyetlenegyszer is odaállhatnék a váradi, az aradi, a kassai, a pozsonyi és a temesvári közönség elé és elénekelhetném nekik, hogy: „Magasan repül a daru, szépen szóll” vagy azt, hogy: „Fekete szem éjszakája” hát a világ legboldogabb teremtese én volnék.

Az idézetek Blaha Lujza naplójából valók

Blaháné

Szépséges nagyszony,
Tündére ennek a csodás kis világnak,
Ahol élünk gyöngé, kicsiny bittel, kedvvel,
Birkózunk idegen, döllyfős istennel,
Vérrel, igazán, itt csak Téged imádnak,
Csak Téged imádnak.
E szomorú földből, e vértass földből,
E fáradt világból Te hoztál ki lelket,
Bátorságos szívvel csak azóta vallunk
Gyermeki szerelmet.
E szomorú földnek, e vértass földnek,
Ahol fiatalon dőlnek ki a tölgyek
S bimbóidejükben hullnak le a rózsák...
Óh, mennyi sok emlék, óh, mennyi valóság,
Szépséges nagyszony, mennyit sírtál értünk
S mennyit mosolyogtál,
Mintha e fáradt, bús, édes kis világnak
A tündére volnál,
Jóságos tündérünk,
A mi magyar vérünk, a mi tisztább vérünk.
Talán soká, egyszer az lesz ez a fajta,
Amivé ez a szent, buja föld akarta
S akarja szent, termő tavaszokkor tenni:
Fogunk mi még hinni, fogunk mi szeretni
Snótás, szent asszonyról fog szólni az ének:
Valánk egy időben bús, fáradt szegények
S jött közénk egy asszony
– Soba igazabbat, soba jobbat, szebbet! –,
Óh, be nagyon kellett,
Óh, be nagyon kellett ez a csoda-asszony,
Hogy ebből a földből életet fakasszon
S magyar legyen értünk.
Szépséges nagyszony,
Mi szent magyar vérünk, a mi tisztább vérünk:
Ha itt több lesz a vér, ha itt több lesz a hit.
Teáltalad élünk,
Ezer év múlva is Terólad mesélünk!...

Blaháné Ujháziával, egyik városi vendéglőben.

Blaha Lujza és Ujházi Ede barátok és kollégák voltak – együtt dolgoztak kezdetként a debreceni színházban, majd később a Nemzetiben. | fotó: Vasárnapi Újság, 1911

lia-aranyérmét, amelyet a háború idején tartott jótékonyági hangversenyéért érdemelt ki.

Mindeközben az első mai értelemben vett sztárrá nőtte ki magát: a népszínházi bálók bálányja, a cigányzenészek szövetségének védasszonya, a balatoni yachtélet szereplője. A reklámpar elsőként használta ki népszerűségét: mellű, szappan, krém, púder névadója is lett. Már életében, 1920-ban róla nevezik el azt a teret, amely azóta is őrzi emlékét, s ahol az a Népszínház állt, amely 1908-tól 1965-ös lebontásáig-felrobbantásáig a Nemzeti Színháznak adott otthont – a „nemzet csalogánya” mindkét teátrum társulatának tagja volt. Amikor 1926-ban tüdőgyulladásban meghalt, a Felvidéktől Erdélyig gyászolták. Temetésének monumentalitását Kossuth Lajos gyászszertartásához hasonlítják: a sajtó százeres tömegről adott hírt.

A HÓDOLAT OKA

Halála után pár hónappal már színdarabot mutattak be életéről, egy évvel később megalakult a Blaha Lujza Emlékbizottság, Blaha Lujza-emlékérmek alapítottak. Teátrumok vették fel a nevét: elsőként Újpest mára lebontott színháza, majd a Paulay Ede utcában lévő egykori Revü-Színház, amely a mai Újszínház épülete. 1954–1960 között a Fővárosi Operettszínház kamaraszínháza (Dohány utca 42.) is Blaha Lujza Színház néven működött. Emlékeztére szobrot állítottak többek között szülővárosában, Rimaszombaton, és az újpesti Blaha Lujza színházban, Balatonfüreden a Tagore sétányon máig emlékpád hirdeti nagyságát.

Ezek után jogos lehet a kérdés: mi váltotta ki a teljes nemzet rendkívüli hódolatát?

Elsőként a személyiség varázsáról kell szólni. A szabadságharc leverése után, a megtorlások keserűségében megtörtének éppúgy szükségük volt hitet adó pozitív példára, mint a kiegyezésben bizakodóknak: elementáris erővel sugározta az életörömet, derűje ráadásul természetes bájjal, teátrális elemektől mentesen áradt a színpadról. Mindehhez operai szépségű hang társult, ami rendkívüli tartást adhatott énekének, abban a zenés műfajban, amelyben sze-

rényebb hangú adottságok is elegendők, jellemzőek voltak. S végül, amiről a legkevesebb szó esik: nagy hatású színészi erővel is bírt. Egyik méltatója írta: Blaháné attól a legjobb színésznő, hogy mindent „kétszer játszik el”, azaz dalszövegeit, prózáját is erős mimikával erősíti, értelmezi. (Ez akkoriban nem volt még jellemző). Ez a gesztusrendszer ráadásul hétköznapiaságával, természetességével újdonságnak számított.

Művészi nagyságának összegzéseként idézzük Jókai Mór méltatását: „Neveztek őt csillagnak, csalogánynak, tiúndérnek, csak egyet nem mondtak el róla, hogy milyen nagy drámai művésznő! Nőm, ki ugyanegy színpadon működött Blahánéval, azt mondta róla, hogy ő a legkitűnőbb drámai színésznők egyike. (...) A tragikai művésznőnek minden ajándéka egyesítve volt nála: mély érzés és annak minden változatait kifejezni tudó hang, megkapó indulatkitörések, beszélő arckifejezés, eredetiség a felfogásban, plasztikai mozdulatok és előkelő egyszerűség. (...) Mint népszínművek királynéja egész országot teremtett maga körül, saját színműirodalmat fejlesztett ki, jobbágyává tette a magyar Tháliának az idegen népet.”

MIKITA GÁBOR

színháztörténész, a miskolci Színészmúzeum vezetője

| fotók: OSZMI

Blaha Lujza síremléke a Fiumei úti sírkertben

EGY NÉV TÖRTÉNETE

A házasság társadalmi védettséget jelentett a nők számára. A színészvilágban így a szokás az volt, hogy a házasságkötés után a színlapokon sokáig a férj családneve váltotta fel a születési vezetéknevet, miközben a keresztnév változatlan maradt, illetve az asszony-név után a lánykori név is megmaradt, lásd Déryné Széppataki Róza.

Reindl Sándor és Ponti Aloiza gyermekét *Reindl Ludovika* néven anyakönyvezték. Mivel apja Várai néven bujdosott a szabadságharc után, ezért egy időben lányát is Várainak nevezték, a Ludovikát pedig felváltotta a Lujza. Édesatyja halála után felvette mostohaapja nevét, ezért olvashatjuk első őt is említő kritikában a *Kölesí Lujza* nevet. Első házasságát követően *Blaháné Lujza* asszony lett, így szerepelt a Nemzeti Színház színlapjain is. De a *Blaháné Kölesy Lujza* asszonynévvaltozáttal is találkozunk a korabeli sajtóban.

A Soldos Sándorral kötött második házassága alatt *Soldosné Lujzának* nevezik, ám megjelent a *Soldosné Blaha Lujza* variáció is, ami jelzi az első férj emléke előtti tisztelgést, valamint a közönség körében ismertté vált névhez való ragaszkodást is. Válásuk után visszatért a *Blaháné Lujza* és a *Blaha Lujza* színpadi megnevezésekhez, amiket megtartott harmadik házasságkötése után is. Ugyanakkor férje, báró Splényi Ödön után a báró *Splényiné Blaha Lujza* változatot is használta, kihasználva a rangból adódó társadalmi előnyöket. Az egykori közönség még *Blahánéként* is emlegette, de az utókor már csak *Blaha Lujzaként* ismeri.

JAN. 3. | BERCZ ANDRÁS ESTJE

KŐKERTBEN LILIOM » Ezen az estén nem azt a nagy derék pompás aranyzóke Igazságot keressük, hanem azt a kopott, kicsi szürkét, kinek sokszor üres tarisznya a zászlaja, és a gyomra morog, nem a szája.

mikor? hol?

január 3. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

JAN. 6. | SZFE-ELŐADÁS

REPÜLNI HÍV A MAGAS ÉG

Stílus- és helyzetgyakorlatok, paródiák – a másodévesek előadása a Deszka fesztiváltól Görgényüvegcsúrig sokfelé látható volt már.

mikor? hol?

január 6. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

az előadás ingyenes, jegyek a szervezési osztályon és a jegypénztárban igényelhetők

DEC. 29., JAN. 26. | HOBO

AZ UTCAZENÉSZ » Hobo szórakoztató láttelepe: jele-
netek a magyar könnyűzene történetéből Kiss Zoltán
közreműködésével.

mikor? hol?

december 29. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT » „József Attila verseit
úgy olvasom, mint a szent könyveket és néha, mintha a
saját gondolataimat látnám leírva.”

mikor? hol?

január 26. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

JAN. 20. | CERVINUS TEÁTRUM

ARGENTIN TANGO » Thuróczy Katalin sodró lendületű, fordulatokban gazdag, mély emberi és társadalmi kérdéseket feszegető komédiája a szarvasi Cervinus Teátrum előadásában.

mikor? hol?

január 20. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

JAN. 22. | DIÁKSZÍNHÁZSÓK

ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK ÜNNEPE » Középiskolás színjátszó csoportok a Csongor és Tünde egy-egy részletét adják elő a Magyar kultúra napja alkalmából a Nemzeti Színház nagyszínpadán.

mikor? hol?

január 22. – 18 óra • Nagyszínpad

DEC. 28., JAN. 29. | FEDÁK SÁRI

SZŰCS NELLI ESTJE » Fedák Sári volt „A” primadonna. Sztár Pest-től New Yorkig. Megjárta a siker csúcsait és a történelem poklát. Méltán ünnepelték, és méltatlanul félreállították.

mikor? hol?

december 28. | január 29. – 19 óra • Bajor Gizi Szalon

DEC., JAN. | MAGYAR NÉPMESE HÁZA

MESEELŐADÁSOK » A Nemzeti Színház előadásai egy-egy magyar népmese világába repíti el a legkisebb nézőket.

TIZENKÉT VARJÚ » Egy bátors lány elindul, hogy hazahozza varjúvá változtatott tizenkét bátyját.

mikor? hol?

december 27. – 11 és 14 óra | január 8., 9. – 10 óra
Kaszás Attila Terem

HALÁSZ JÓZSI » Mese az árva szegénylegényről, az aranyhalról, tündérkisasszonyról, sárkányokról, táltos csikóról és három próbatételről.

mikor? hol?

december 28. – 11 és 14 óra | január 23., 30. – 10 óra
Kaszás Attila Terem

IFJÚSÁGI PROGRAMOK A NEMZETI SZÍNHÁZBAN

1. KÖNYÖKNAPOK A NEMZETIBEN

Ünnepkörökhöz kapcsolódóan egy-egy vasárnap délelőtt tartunk **ingyenes családi programokat**. Könyöknapjainkon színházi műsorokat láthatnak és kézműves foglalkozásokon vehetnek részt az óvodás és kisiskolás gyermekek szüleikkel.

2. ADÁMOK ÉS ÉVÁK

Az országos mozgalommá vált **ADÁMOK ÉS ÉVÁK** ÜNNEP-én középiskolás színjátszó csoportok – minden évben új témát kapva – munkájukat minden év januárjában színházi gálán mutatják be a Nemzeti Színház Nagyszínpadán. A színpadra ajánlott művet/műveket mindig az évad elején, szeptemberben ismertetjük.

3. NEMZETISZÍNHÁZTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ

A négyfordulós vetélkedő során négyfős, középiskolás csapatok mérik össze tárgyi tudásukat, kutatóképességüket, kreativitásukat. Az első három forduló az Interneten zajlik, a döntőre a színházban kerül sor. A vetélkedőt az évad során márciusban hirdetjük meg a színház honlapján.

4. SZÍNHÁZPEDAGÓGIAI FOGLALKOZÁSOK

Iskolai csoportoknak az előadás előtt a színpadi mű befogadását, utána pedig a látottak mélyebb megértését segítő foglalkozást tart színház- és drámapedagógusunk, akár az iskolában, akár a színházban.

5. RÁHANGOLÓ BESZÉLGETÉS

Az előadás előtt a produkció dramaturgja és/vagy rendezője vagy színházpedagógusunk mintegy 40 perces bevezető beszélgetést tart az iskolai csoportnak. A ráhangoló után a diákok felkészültebben ülnek be az előadásra, felfigyelhetnek összefüggésekre és érdekes részletekre is. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni.

6. PÁLYAORIENTÁCIÓS ÉPÜLETLÁTOGATÁS

A bő egyórás épületismertetés, kulisszajárás közben színházunk többféle munkakörben dolgozó munkatársával találkozhatnak a diákok, akik örömmel mesélnek szakmájukról, az oda vezető útról.

A programokról mindegyikéről információ kérhető Pintér Szilviától, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelőseitől, színházpedagógusától: szilvia.pinter@nemzetiszinhasz.hu

KULISSZAJÁRÁS

A csoportos iskolai színházlátogatások alkalmával, az előadás előtt nyílik rá lehetőség, de kérhetik külön programként is. Mintegy 30 perces **séta közben bemutatjuk a színház működését, a színpadokat, az öltözőket és egyéb „háttérérdekeségeket” is.** A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

Jelentkezés: latogatas@nemzetiszinhasz.hu

KEDVEZMÉNYEK

DIÁK, PEDAGÓGUS ÉS NYUGDÍJAS KEDVEZMÉNY - 30%

Játszóhelytől és szektortól függetlenül igazolvány felmutatása esetén érvényes a 30%-os kedvezmény. Egy előadásra egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

CSOPORTOS DIÁKKEDVEZMÉNY - 40%

10 fő felett 40% kedvezmény a jegyárból a Nemzeti Színház saját előadásaira, illetve minden 10 fő után 1 db 50%-os kisérijegy adható.

DIÁKBÉRLETEK

Latinovits Zoltán diákberlet (3 szabadjegyet tartalmaz): **6000 Ft**
A diákberlet csak személyesen vásárolható meg a jegypénztárban, diákigazolvány felmutatásával.

PEDAGÓGUSBÉRLET

Madách Imre pedagógus berlet (3 szabadjegyet tartalmaz): **7000 Ft**
A pedagógusberlet csak személyesen vásárolható meg a jegypénztárban, pedagógus igazolvány felmutatásával.

JEGYPÉNZTÁR

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
Telefon: +36-1/476-6868
jegypenztar@nemzetiszinhasz.hu

NYITVATARTÁS

Hétfőtől vasárnapig (ünnepnapi kivétellel)
10.00-18.00 óráig
Előadásnapokon meghosszabbított nyitvatartással, az előadás kezdéséig tart nyitva a jegypénztár.

AJÁNLOTT ELŐADÁSOK

Óvoda, általános iskola alsó tagozat:
Leander és Lenszirom | Halász Józsi | Tizenkét varjú
Általános iskola felső tagozat:
Egri csillagok | János vitéz | Körhinta | Salome
Középiskola:
A helység kalapácsa | A Mester és Margarita
A kaukázusi krétakőr | Bánk bán | Csikósmyói passió
Csongor és Tünde | Don Juan | Esthajnal | King Lear
Show | Lilom | Salome | Tóték | Tündöklő Jeromos
Ázott hajában hét halott bogár ragyog | István király

A Nemzeti Színház iskoláknak szóló programjaira az iskola@nemzetiszinhasz.hu e-mail címen lehet jelentkezni.
Munkatársunk minden kérdést, időpontot, részletet egyeztet az érdeklődőkkel!

VÁLTSON BÉRLETET A 2025/2026-OS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül! Ön választhatja ki az előadást, a helyszínt, a helyet és az időpontot is!
Szabadbérleteinkben nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásokat tetszése szerint választhat.

SZABADBÉRLETEK

A bérletek a Nemzeti Színház saját előadásaira használhatók fel, a szabad helyek függvényében két kategóriában.

FEDÁK SÁRI bérlet

(3 szabadjegyet tartalmaz, amely beváltható 3 különböző előadásra)

I. kategória (zsöllye és balkon 1. sor):	9900 Ft
II. kategória (balkon 2. sortól és karzat):	7900 Ft

TÖRŐCSIK MARI páros bérlet (2 fő részére)

(6 szabadjegyet tartalmaz, amely beváltható 3 különböző előadásra)

I. kategória (zsöllye és balkon 1. sor):	18 900 Ft
II. kategória (balkon 2. sortól és karzat):	14 900 Ft

DIÁK- ÉS PEDAGÓGUSBÉRLETEK

A bérletek a Nemzeti Színház saját előadásaira használhatók fel, a szabad helyek függvényében a II. kategóriában (balkon 2. sortól és karzat).
A diák- és pedagógusbérleteket kizárólag személyesen lehet megvásárolni, a kedvezményre jogosító igazolványok felmutatásával:

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet

(3 szabadjegyet tartalmaz, amely beváltható 3 különböző előadásra)

II. kategória (balkon 2. sortól és karzat):	6000 Ft
---	---------

MADÁCH IMRE pedagógus bérlet

(3 szabadjegyet tartalmaz, amely beváltható 3 különböző előadásra)

II. kategória (balkon 2. sortól és karzat):	7000 Ft
---	---------

VÁLASZTHATÓ ELŐADÁSOK LISTÁJA

NAGYSZÍNPAD

Voltaire: **CANDIDE** • Vörösmarty Mihály –Szarka Tamás: **CSONGOR ÉS TÜNDE** (zenés változat) • KARL MARX: **A TŐKE** • Eugène Labiche – Marc-Michel: **OLASZ SZALMAKALAP** • Oscar Wilde: **SALOME** | Szarka Tamás: **ESTHAJNAL** • Vecsei H. Miklós és a QJÚB: **ÁZOTT HAJÁBAN HÉT HALOTT** • BOGÁR RAGYOG • Mihail Bulgakov: **A MESTER ÉS MARGARITA** • CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ • Molière: **DON JUAN** • Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE** (prózai változat) • Katona József: **BÁNK BÁN** • Gárdonyi Géza – Zalán Tibor: **EGRI CSILLAGOK** • Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ** • Kirill Fokin: **KING LEAR SHOW** • Sarkadi – Fábri – Nádaszy – Zs. Vincze: **KÖRHINTA** • TIZENHÁROM ALMAFA • William Shakespeare: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA**

STÚDIÓSÍNPADOK

Eugène Ioseco: **HALDOKLIK A KIRÁLY** • Nichola McAluiffe: **A SZÍVEM KIRÁLYNŐJE** • Thorton Wilder: **A MI KIS VÁROSUNK** • A Magyar Népmese Háza: **TIZENKÉT VARJÚ, HALÁSZ JÓZSI** • Székely János: **CALIGULA HELYTARTÓJA** • Bertolt Brecht: **A KAUKÁZSI KRÉTAKÖR** • Molnár Ferenc: **EGY, KETTŐ, HÁROM – AZ IBOLYA** • Szergej Medvedyev: **FODRÁSZNŐ** • Sík Sándor: **ISTVÁN KIRÁLY** • Tamási Áron: **TÜNDÖKLŐ JEROMOS** • Örkény István: **MACSKAJÁTÉK** • Szilágyi Andor: **LEÁNDER ÉS LENSZIROM** • Molnár Ferenc: **LILIOM** • Bertolt Brecht: **KURÁZSI MAMA ÉS GYERMEKEI** • Örkény István: **TÓTÉK** • Földes László Hobo: **TÚLÉLŐ TRALLALLA** • Földes László Hobo: **MEDVEVÁRA** • Nyikolaj Erdman: **AZ ÖNGYILKOS** • Gogol nyomán: **REVIZOR** • Hubay Miklós: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM** • Lukácsy György: **HAZATÉRÉS** • Földes László Hobo: **AZ UTCAZENÉSZ** • Petőfi Sándor: **A HELYSÉG KALAPÁCSA** • Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** • Georg Büchner: **WOYZECK** • Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** • Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL** • Berecz András önálló estje: **ISTEN BOLONDJA, TEREMTÉS, SÍP ÉS LANT, A NAGY VEREKEDÉS, MESE A MESÉRŐL, KÖKERTBEN LILIOM** • Szűcs Nelli önálló estje: **FEDÁK SÁRI • RZ65** (Rátóti Zoltán szólókoncertje az elmúlt tizenöt év dalaiból)

» Minden bérletünk úgynevezett szabadbérlet, amelyek közvetlen belépésre nem jogosítanak, a bérleteket minden esetben jegyre kell váltani. A bérletek a Nemzeti Színház saját előadásaira használhatók fel, a bérletre vonatkozó jegyár kategóriáktól függően, a szabad helyek függvényében.

» Bérletet nem váltunk vissza, a bérletre kiváltott jegyet csak az előadás elmaradása esetén váltjuk vissza. Bérleteink a 2025/26-os évadban, az évad utolsó előadásáig használhatók fel, készpénzre nem válthatók. A bérlet névre szól, de szabadon ajándékozható és átruházható.

» A bérletek jegyre váltásának módja:

Online: kattintson a QR-kódra; vagy személyesen a Nemzeti Színház pénztárában. (cím, nyitvatartás az 5. oldalon)

Nagyszínpad	27 Szo 19:00	Candide Voltaire regénye nyomán írta: David Jakovljević
Gobbi Hilda Színpad	27 Szo 15:00	Macskajáték Örkény István
Kaszás Attila Terem	27 Szo 11:00	Tizenkét varjú Magyar Népmese Háza
Kaszás Attila Terem	27 Szo 14:00	Tizenkét varjú Magyar Népmese Háza
Nagyszínpad	28 V 15:00	Candide Voltaire regénye nyomán írta: David Jakovljević
Kaszás Attila Terem	28 V 11:00	Halászs Józsi Magyar Népmese Háza
Kaszás Attila Terem	28 V 14:00	Halászs Józsi Magyar Népmese Háza
Bajor Gizi Szalon	28 V 16:00	Fedák Sári Szűcs Nelli önálló estje
Nagyszínpad	29 H 19:00	Olasz szalmakalap Eugène Labiche – Marc- Michel
Gobbi Hilda Színpad	29 H 17:00	Liliom Molnár Ferenc
Kaszás Attila Terem	29 H 19:00	Hobo: Az utcazenész Földes László Hobo
Nagyszínpad	30 K 15:00	Olasz szalmakalap Eugène Labiche – Marc-Michel * közönségtalálkozó
Gobbi Hilda Színpad	30 K 15:00	Liliom Molnár Ferenc * közönségtalálkozó
Kaszás Attila Terem	30 K 19:00	Revizor Pebizop Gogol A revizor c. műve nyomán
JANUÁR		
Nagyszínpad	2 P 18:00	Esthajnal Szarka Tamás angol felirattal
Nagyszínpad	3 Szo 15:00	Esthajnal Szarka Tamás angol felirattal
Gobbi Hilda Színpad	3 Szo 19:30	Fodrásznő Szergej Medvegyev
Gobbi Hilda Színpad	3 Szo 19:00	Kő kertben lilium Berecz András ének- és mesemondó estje
Kaszás Attila Terem	4 V 19:00	Revizor Pebizop Gogol A revizor c. műve nyomán
Nagyszínpad	5 H 18:00	Egri csillagok Gárdonyi Géza
Nagyszínpad	6 K 11:00	Egri csillagok Gárdonyi Géza
Kaszás Attila Terem	6 K 19:00	Repülni hív a magas ég A Színház- és Filmművészeti Egyetem előadása
Nagyszínpad	7 Sze 12:00	Egri csillagok Gárdonyi Géza
Gobbi Hilda Színpad	7 Sze 19:00	Macskajáték Örkény István
Kaszás Attila Terem	8 Cs 10:00	Tizenkét varjú Magyar Népmese Háza
Kaszás Attila Terem	9 P 18:00	Rómeó és Júlia Shakespeare a Kassai Nemzeti Színház előadása angol, magyar felirattal
Gobbi Hilda Színpad	9 P 19:00	Macskajáték Örkény István
Kaszás Attila Terem	9 P 10:00	Tizenkét varjú Magyar Népmese Háza
Kaszás Attila Terem	10 Szo 15:00	Rómeó és Júlia Shakespeare a Kassai Nemzeti Színház előadása angol, magyar felirattal
Gobbi Hilda Színpad	10 Szo 19:30	Fodrásznő Szergej Medvegyev
Kaszás Attila Terem	10 Szo 19:00	Revizor Pebizop Gogol A revizor c. műve nyomán
Gobbi Hilda Színpad	11 V 15:00	István király Sík Sándor
Kaszás Attila Terem	12 H 19:30	Túlélő trallala Földes László Hobo PREMIER
Nagyszínpad	14 Sze 19:00	Körhinta Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Zs. Vincze Zsuzsanna
Kaszás Attila Terem	14 Sze 19:00	Az öngyilkos Nyikolaj Erdman
Nagyszínpad	15 Cs 11:00	Körhinta Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Zs. Vincze Zsuzsanna

* a ráhangolóra az előadások kezdete előtt 45 perccel, a közönségtalálkozóra az előadások után várjuk az érdeklődőket!

2025. DECEMBER – 2026. JANUÁR

Nagyszínpad	15 Cs	15:00	Körhinta Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Zs. Vincze Zsuzsanna
Kaszás Attila Terem	15 Cs	19:00	Revizor Pebizop Gogol A revizor c. műve nyomán
Nagyszínpad	16 P	19:00	Olasz szalmakalap Eugène Labiche – Marc-Michel
Gobbi Hilda Színpad	16 P	19:00	Liliom Molnár Ferenc
Kaszás Attila Terem	16 P	19:00	Túlélő trallala Földes László Hobo
Nagyszínpad	17 Szo	15:00	Olasz szalmakalap Eugène Labiche – Marc-Michel
Gobbi Hilda Színpad	17 Szo	15:00	Liliom Molnár Ferenc
Kaszás Attila Terem	17 Szo	19:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Nagyszínpad	18 V	15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Nagyszínpad	19 H	15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Kaszás Attila Terem	19 H	19:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Nagyszínpad	20 K	11:00	János vitéz Petőfi Sándor
Nagyszínpad	20 K	15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	20 K	19:00	Argentín tangó Thuróczy Katalin a Cervinus Teátrum vendégjátéka
Nagyszínpad	21 Sze	11:00	János vitéz Petőfi Sándor
Kaszás Attila Terem	21 Sze	19:00	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	22 Cs	15:00	István király Sík Sándor
Kaszás Attila Terem	22 Cs	15:00	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Nagyszínpad	23 P	19:00	Candide Voltaire regénye nyomán írta David Jakovljević
Kaszás Attila Terem	23 P	10:00	Halász Józsi Magyar Népmese Háza
Nagyszínpad	25 V	19:00	King Lear Show Shakespeare Lear király című műve nyomán írta Kirill Fokin
Nagyszínpad	26 H	15:00	King Lear Show Shakespeare Lear király című műve nyomán írta Kirill Fokin
Kaszás Attila Terem	26 H	19:00	Tudod, hogy nincs bocsánat Földes László Hobo önálló estje
Gobbi Hilda Színpad	27 K	11:00	Anne Frank naplója a Kassai Nemzeti Színház vendégelőadása
Gobbi Hilda Színpad	27 K	15:00	Anne Frank naplója a Kassai Nemzeti Színház vendégelőadása
Gobbi Hilda Színpad	27 K	19:00	Anne Frank naplója a Kassai Nemzeti Színház vendégelőadása
Kaszás Attila Terem	27 K	19:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Nagyszínpad	28 Sze	15:00	Márai Sándor Kocáb – Mistríková – Šoth a Kassai Nemzeti Színház előadása
Nagyszínpad	28 Sze	19:00	Márai Sándor Kocáb – Mistríková – Šoth a Kassai Nemzeti Színház előadása
Kaszás Attila Terem	28 Sze	19:00	Egyfelvonásos komédiák Anton Csehov
Gobbi Hilda Színpad	29 Cs	19:00	Tündöklő Jeromos Tamási Áron
Bajor Gizi Szalon	29 Cs	19:00	Fedák Sári Szűcs Nelli önálló estje
Nagyszínpad	30 P	19:00	Don Juan Molière
Kaszás Attila Terem	30 P	10:00	Halász Józsi Magyar Népmese Háza
Nagyszínpad	31 Szo	19:00	Don Juan Molière
Gobbi Hilda Színpad	31 Szo	15:00	Fodrásznő Szergej Medvegyev

Az Egri csillagok, a Rómeó és Júlia, a Tudod, hogy nincs bocsánat 12, a Fodrásznő, a Don Juan, 14, a Revizor, a Candide 16 éven felülieknek ajánlott!
Kísérőrendezvényeinkről az 52–53. oldalon tájékozódhatnak. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja

Szcenárium

a Nemzeti Színház művészeti folyóirata • 2025. november–december, XIII. évf., 5. szám

FÓKUSZBAN: A SZÍNHÁZI NYELV MÚLTJA, JELENE, JÖVŐJE

Ez a lapszámunk valóságos időutazás: az írások a Nemzeti Színház egykori és aktuális produkciói kapcsán több szempontból járják körül a színházi nyelv folyamatos változásának témáját. Két szakmai kerekasztal-beszélgetést adunk közre. Az elsőt arról, hogyan sikerült Aleksandar Popovski rendezőnek kortárs drámaként színre vinnie Voltaire 18. századi pikaró-regényét, a *Candide*-ot. Hasonló kérdéseket jár körül a Silviu Purcărete rendezéséről, az 1851-ben íródott bohózat alapján készült Az olasz szalmakalapról folytatott beszélgetés. A Jókai-bicentenárium alkalmából két tanulmányt közlünk. Balázs Géza nyelvész azt a kérdést járja körül, hogy manapság miért tekintjük játszhatatlannak a 19. század legnagyobb magyar regényírójának egykor népszerű romantikus drámáit, melyeket jobbára a Nemzeti Színház mutatott be. A színháztörténész Szabó Attila írásában konkrét műelemzésekkel bizonyítja, hogy Jókai történelmi drámái olyan dramaturgiai modellt képviselnek, amelyet ismerve érdemes volna kísérletet tenni azok korszerű színpadra állítására.

„Popovski, a *Candide* rendezője a próbák elején azt mondta: valami olyasmit kellene látványban hozni, mint az animációs sci-fi témájú szituációs komédiák, amelyek egyszerre nevetetnek és mélyfilozófiai témákat tárgyalnak. És valamilyen szinten fel kell venni a harcot azzal a formával is, amit a Netflix vagy az HBO produkál. Meg kell keresni a színpadon azt a formát, azt a dinamizmust, amit ezek az animációk tudnak.” (Szabó Réka)

„Vajon ha egy magyar színház komédiát visz színre, továbbra is a verbalításban kódolt másodlagos utalási rendszer az, amire érzékenyek vagyunk? (...) Pedig hol vannak ma már azok a poénok, egykori áthallások, amelyekkel a színház a rendszerváltás előtt operált! S milyen alapon várunk el efféle rólunk és nekünk, a magyar közönségnek szóló kikacsintásokat egy román rendezőtől, Purcăretétől? Ráadásul éppen egy olyan előadás kapcsán, mint *Az olasz szalmakalap*, amely alapvető, mindnyájunk számára ismerős emberi léthelyzeteket visz színre, folyamatosan azt karikírozva, amire manapság már a politikai közbeszéd résztvevői is rákérdeznek: hol a színház mostanában, kint-e vagy bent?” (Szász Zsolt)

„Jókai drámáival kapcsolatban sokszor felmerül az epikus jelleg vádja, ami persze a regényadaptációk esetén mindenképpen

TARTALOM | Felvilágosodás vagy világvége? – kerekasztal-beszélgetés David Jakovljević *Candide*-átíratáról: **Szabó Réka, L.**

Simon László, Smid Róbert, Szász Zsolt, Erős Kinga • „Purcărete nem kacsagatni akar” – vitafórum Az olasz szalmakalap műfaji kérdéseiről: **Kulcsár Edit, L. Simon László, Szász Zsolt, Smid**

Róbert • „Semmi bizalmam sincs a darabjaimhoz” – **Balázs Géza** írása a színműíró Jókairól • A „nagy mesélő” drámai életművének sajátosságai a kortárs színháztudomány perspektívájából – Szabó Attila tanulmánya • Népmeséink és az évkör – **Pap Gábor** tudománytörténeti vázlata (1987–1994) • Pogány és keresztény motívumok a székely népmesében – **Orosz-Bogdán Noémi, Szász Zsolt** • Nagy László vonzásában – **Pálfi Ágnes** visszaemlékezése a 100 éve született költőre

érthető is lenne. A történeti darabok ismeretében, illetve Jókai színházzal kapcsolatos értekező írásait olvasva más kép rajzolódik ki: a szerző drámaírói tevékenysége a novellistától eltérő eszközöket működtet, hiszen Jókai – a kor vezető esztétáival, leginkább talán Gyulai Pállal ellentétben – pontosan értette és elfogadta a színpadi hatás sajátos természetét.” (Szabó Attila)

Tájékoztatás a Szcenárium lapszámokhoz való hozzájutásról: +36 1 476 68 76 | a Szcenárium a neten: www.nemzetisinhaz.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

VÁRJA KEDVES NÉZŐINKET A NEMZETI SZÍNHÁZ AJÁNDÉKBOLTJA, A CSORTOS GYULA AJÁNDÉKTÁR!

NYITVATARTÁS

A Csortos Gyula Ajándéktár már fél órával az előadás megkezdése előtt várja az érdeklődőket a Nemzeti Színház főbejárati szintjén.

A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu

Jelenet a Csongor és Tünde előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER | Földes László Hobo: **TÚLÉLŐ TRALLALLA**

JANUÁRI ELŐADÁSOK | Szarka Tamás: **ESTHAJNAL** | Szergej Medvegyev:
FODRÁSZNŐ | Berecz András önálló estje: **KÖKERTBEN LILIOM** | Gogol nyomán: **REVIZOR PEBIZOP**
| Gárdonyi – Zalán: **EGRI CSILLAGOK** | SZFE-előadás: **REPÜLNI HÍV A MAGAS ÉG** | Örkény: **MACSKA-
JÁTÉK** | Magyar Népmese Háza: **HALÁSZ JÓZSI, TIZENKÉT VARJÚ** | Shakespeare: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA** |
Sík Sándor: **ISTVÁN KIRÁLY** | Sarkadi – Fábri – Nádasz – Zs. Vincze: **KÖRHINTA** | Labiche – Michel: **OLASZ
SZALMAKALAP** | Molnár: **LILIOM** | Hubay: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM** | Petőfi: **JÁNOS VITÉZ** |
Petőfi: **A HELYSÉG KALAPÁCSA** | Voltaire nyomán: **CANDIDE VAGY A RADIKÁLIS OPTIMIZMUS** |
Kirill Fokin: **KING LEAR SHOW** | Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** | táncelőadás: **ANNE FRANK
NAPLÓJA** | Kocáb – Mistríková – Šoth: **MÁRAI SÁNDOR** | Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** |
Tamási: **TÜNDÖKLŐ JEROMOS** | Szűcs Nelli önálló estje: **FEDÁK SÁRI** | Molière: **DON JUAN**